

FINANSŲ
MINISTERIJA

VALSTYBĖS SKOLA • 2008

IŽANGINIS ŽODIS

Pastaruosius kelerius metus Lietuva išgyveno ekonominio pakilimo ciklą. Tačiau susiklosčius sudėtingai ekonominei situacijai visame pasaulyje, sutrikus pasaulio prekybai ir pramonei – Lietuvos ūkis, kaip ir kitų Europos Sąjungos šalių, išgyvena nuosmukį. Šalies bendrasis vidaus produktas didėjęs vidutiniškai apie aštuonis procentus kasmet, pernai IV-tąjį ketvirtį smuko 2,2 proc. (per visus metus augo 3 procentus lyginant su 2007 metais). Dėl to Lietuvos Respublikos Vyriausybės vienas svarbiausių uždavinių tapo stabdyti ekonomikos nuosmukį ir iš esmės gerinti padėtį srityse, galinčiose užtikrinti ekonominį proveržį.

Dėl Lietuvos ekonomikos atvirumo ir mažumo spartus vidaus paklausos augimas pastaraisiais metais lėmė importo ir einamosios sąskaitos deficito didėjimą. 2008 metais einamosios sąskaitos deficito lygis nuo 14,6 proc. BVP 2007 metais sumažėjo iki 11,6 proc. BVP 2008-aisiais. Tai rodo, kad daugiametis ekonomikos nesubalansuotumas, susidaręs dėl spartaus ūkio vystymosi, sparčiai mažėja.

Nors Lietuvos ekonomika ir išgyveno ne pačius geriausius laikus, valstybės skolos lygis Lietuvoje ir toliau išliko vienas mažiausių tarp Europos Sąjungos valstybių narių. Jos santykis su BVP mažėja jau aštuntus metus iš eilės. 2008 metų pabaigoje valstybės skola buvo 17 mlrd.

374,8 mln. litų arba 15,6 proc. BVP. Skola per metus padidėjo 676,8 mln. litų, o dėl BVP augimo jos santykis su BVP sumažėjo 1,4 proc. punkto (2007 m. valstybės skola buvo 17 proc. BVP).

2008 m. pabaigoje valstybės skolą sudarė: centrinės valdžios skola – 16 052,4 mln. litų, vietinės valdžios skola – 1 236,5 mln. litų ir socialinės apsaugos fondų skola – 85,9 mln. litų.

Pagal 2008 metų rugsėjį atnaujintą Vyriausybės skolinimosi ir skolos valdymo strategiją, svarbiausiais Vyriausybės skolinimosi tikslais išliko skolinimasis kuo mažesnėmis sąnaudomis, rizikos, susijusios su neapibrėžtais valstybės skoliniais įsipareigojimais mažinimas bei Vyriausybės vertybinių popierių likvidumo siekimas. Tačiau tų pačių metų antrą pusmetį užsienio finansų rinkose kilusi sumaištis sumažino ir mūsų šalies skolinimosi galimybes bei padidino kaštus. 2008 metais Vyriausybė pasiskolino 3,1 mlrd. litų, tai buvo 0,8 mlrd. litų mažiau nei 2007 metais.

Tikimės, kad šiame leidinyje rasite naudingos informacijos apie Vyriausybės skolinimąsi ir valstybės skolą.

Finansų ministerija

TURINYS

LIETUVOS EKONOMIKOS APŽVALGA.....	5
Makroekonomikos apžvalga.....	5
Kredito reitingai.....	6
VYRIAUSYBĖS SKOLINIMOSI STRATEGIJA.....	7
VYRIAUSYBĖS SKOLINIMASIS.....	8
Vyriausybės skolinimosi poreikis.....	8
Skolinimasis finansų rinkose.....	8
Skolinimasis vidaus finansų rinkoje.....	8
Skolinimasis užsienio finansų rinkose.....	12
Vyriausybės skolinimasis iš tarptautinių finansų institucijų.....	13
Valstybės garantijos ir suteiktos paskolos.....	13
SKOLOS LYGIS, STRUKTŪRA, DINAMIKA.....	15
Valstybės skola.....	15
Centrinės valdžios skola.....	16
Centrinės valdžios vidaus skola.....	18
Centrinės valdžios užsienio skola.....	19
Skolos valdymo išlaidos.....	20
SKOLOS LIMITAI IR RIZIKOS VALDYMAS.....	22
Limitai.....	22
Valiutų kursų kitimo rizika.....	22
Palūkanų normų kitimo ir perfinansavimo rizika.....	23
Rinkos rizikos valdymo modeliai.....	23
SĄVOKOS.....	24
VALSTYBĖS SKOLOS TEISINĖ BAZĖ.....	25

LIETUVOS EKONOMIKOS APŽVALGA

Makroekonomikos apžvalga

Lietuvos ekonomika, pastaruosius kelerius metus augusi viena sparčiausiai visoje Europos Sąjungoje, praėjusiais metais perėjo į ekonomikos lėtėjimo stadiją.

Realus bendrasis vidaus produktas 2008 m. augo 3 proc. palyginus su 2007 metais. Didžiausias pridėtinės vertės nuosmukis buvo pastebėtas paskutinį praėjusių metų ketvirtį. 2008 m. bendrojo vidaus produkto šalyje buvo sukurta už 111,50 mlrd. litų.

Spartesni nei BVP pridėtinės vertės augimo tempai 2008 metais nustatyti finansinio tarpininkavimo ir nekilnojamo turto sektoriuose (4,4 proc.), prekybos, viešbučių ir restoranų, transporto ir ryšių (4,4 proc.) bei viešųjų paslaugų (3,2 proc.) grupėse.

Lėtėjant ekonomikai, buvo pastebimos saikingesnio pajamų augimo tendencijos, atitinkamai tai įtakėjo vartojimo išlaidų ir importo tendencijas.

Namų ūkių vartojimo išlaidos 2008 m. išaugo 4,7 proc., o prekių ir paslaugų eksportas augo sparčiau (11,3 proc.) negu importas (10 proc.). Tai, kad namų ūkių vartojimo išlaidos didėjo nuosaikiau, įtakėjo stabilizavęsis darbo užmokesčio augimas (sudaręs 20,6 proc. palyginus su 2007 metais) bei iki 5,8 proc. išaugęs nedarbo lygis.

Valdžios sektoriaus realiosios vartojimo išlaidos, Lietuvos Respublikos Vyriausybei vykdant apdairią išlaidų politiką, didėjo nuosaikiai (4,3 proc.).

Valdžios sektoriaus skola sumažėjo nuo 17 proc. BVP 2007 m. iki 15,6 proc. BVP 2008 m. ir išliko viena mažiausių Europos Sąjungoje bei žymiai mažesnė negu nustatyta pagal Maastrichto kriterijus.

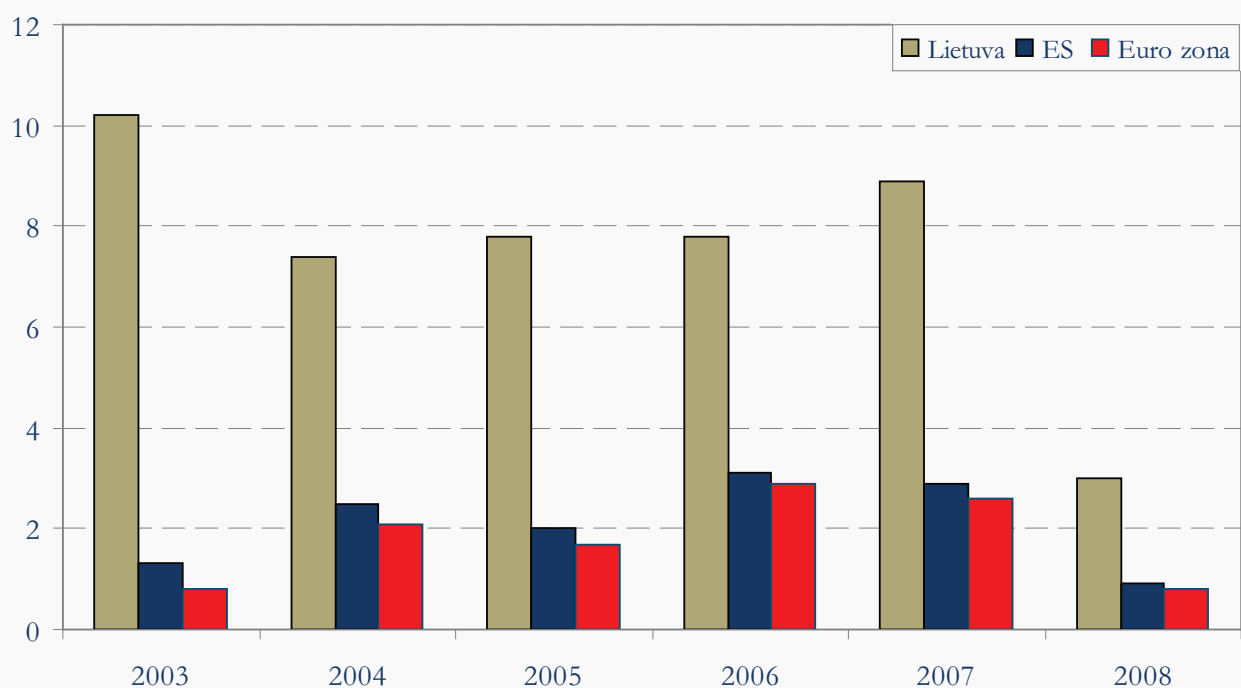
Valdžios sektoriaus deficitas pagal Europos sąskaitų sistemos (ESS'95) metodologiją sudarė 3,2 procento BVP ir nesmarkiai viršijo Maastrichto kriterijų.

Dėl Lietuvos ekonomikos atvirumo ir mažumo spartus vidaus paklausos augimas pastaraisiais metais lėmė importo ir einamosios sąskaitos deficito didėjimą.

2008 metais, išankstiniais duomenimis, einamosios sąskaitos deficito lygis sumažėjo iki 13 proc. BVP nuo 14,6 proc. BVP 2007 metais. Tai rodo, kad susidaręs ekonomikos nesubalansuotumas mažėja.

Nuo 2008 metų liepos mėtinė infliacija Lietuvoje ėmė mažėti vidutiniškai 0,7 procentinio punkto per mėnesį. 2008 metais prasidėjusiai disinflacijai įtakos turėjo visų pagrindinių prekių ir paslaugų grupių (administruojamųjų kainų, maisto ir gėrimų, degalų, paslaugų ir pramoninių prekių) kainų kaita. Pagal

1 diagrama. BVP augimas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, proc.

Šaltinis: Eurostatas

valiutų valdybos principus fiksuotas euro ir lito kursas užtikrina, kad ilginiui vidutinė infliacija išliks artima euro zonos infliacijai. Suderinta vidutinė metinė infliacija 2008 metais sudarė 11,1 proc.

Muitinės deklaracijų ir Intrastato ataskaitų duomenimis, Lietuvos užsienio prekybos deficitas 2008 m. sudarė 17115,8 mln. litų ir buvo 6,5 proc. mažesnis nei 2007 m. Lietuvos prekių eksportas augo greičiau (28,4 proc.) nei prekių importas (18 proc.). Didžiausią įtaką eksporto

augimui turėjo 2,4 karto išaugęs mineralinių produktų eksportas. Prekių eksportas be mineralinių produktų 2008 m. išaugo 11,6 proc., importas – 0,2 proc.

Didžioji Lietuvos eksporto dalis (60,3 proc.) buvo nukreipta į ES valstybes. 2008 m. svarbiausi eksporto partneriai buvo Rusija (16,1 proc.), Latvija (11,6 proc.), Vokietija (7,2 proc.), Lenkija (5,8 proc.). Svarbiausi importo partneriai – Rusija (30,1 proc.), Vokietija (11,7 proc.), Lenkija (10 proc.), Latvija (5,2 proc.).

1 lentelė. Makroekonominiai rodikliai

Rodikliai	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Realaus BVP augimas, proc.	10,2	7,4	7,8	7,8	8,9	3,0
Infliacija (vidutinė metinė), proc.	-1,1	1,2	2,7	3,8	5,8	11,1
Infliacija (metinė), proc.	-1,3	2,9	3,0	4,5	8,2	8,5
Einamosios sąskaitos balansas, proc. BVP	-6,8	-7,7	-7,1	-10,6	-14,6	-11,6
Nedarbo lygis, proc. (darbo jėgos tyrimo duomenimis)	12,4	11,4	8,3	5,6	4,3	5,8
Prekių eksporto augimas muitinės deklaracijų duomenimis, proc.	11,2	21,4	26,9	18,7	11,1	28,4
Prekių importo augimas muitinės deklaracijų duomenimis, proc.	7,1	16,8	25,5	23,5	15,4	18,0

Šaltinis: Statistikos departamentas, Lietuvos bankas

Kredito reitingai

Kredito reitingas yra svarbus indikacinis rodiklis vertinant riziką, susijusią su skolos vertybinių popierių emitento (skolininko) įsipareigojimų vykdymu. Reitingas investuotojams (kreditoriams) suteikia koncentruotą informaciją apie skolininko kreditingumo lygį, tuo tarpu emitentui nustatomi aukštesni kredito reitingai leidžia sumažinti skolinimosi kaštus, t.y., pasiskolinti esant mažesniai rizikai priedui.

2008 metais dvi tarptautinės kredito reitingų agentūros – „Standard&Poor’s ir „Fitch Ratings“ – sumažino

Lietuvos ilgalaikio skolinimosi užsienio valiuta reitingą per dvi pakopas – nuo „A“ iki „BBB+“ ir paliko galioti neigiamas reitingo perspektyvas, o kita reitingų agentūra – „Moody’s“ – pakeitė skolinimosi reitingo perspektyvą iš stabilios į neigiamą, tačiau reitingas „A2“ išliko nepakeistas.

Paminėtinos svarbiausios reitingų pokyčių priežastys – esant globaliai finansų krizei didėja smarkaus Lietuvos ekonominio nuosmukio rizika, blogėja valstybės finansų padėtis ir didėja išorinio sektoriaus rizika. Tai pat pastebėtina – nors reitingai ir sumažinti, Lietuva išsilaikė investicinio lygio šalių grupėje.

VYRIAUSYBĖS SKOLINIMOSI STRATEGIJA

2008 metų rugsėjo mėnesį buvo atnaujinta Vyriausybės skolinimosi ir skolos valdymo strategija, sugriežtinti esami rizikos, susijusios su skola, limitai (trumpalaikės skolos pagal likutinę trukmę ir skolos pagal kintamą normą) ir nustatyti nauji limitai (vidutinei likutinei svertinei skolos trukmei, finansinei *Macaulay* trukmei).

Svarbiausias Lietuvos Respublikos Vyriausybės skolinimosi ir valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų valdymo politikos vidutinės trukmės tikslas – užtikrinti šalies įstatymuose nustatytą valstybės išlaidų ir prisiimtų skolinių įsipareigojimų finansavimą skolintomis lėšomis kuo mažesnėmis sąnaudomis ir priimtina rizika vidutinės trukmės laikotarpiu laikantis reikalavimų, keliamų Europos Sąjungos valstybėms, siekiančioms įsivesti eurą.

2008 metais Vyriausybė, vadovaudamasi skolinimosi ir skolos valdymo strategija, didžiąją skolinimosi poreikio dalį finansavo išleidžiant vertybinius popierius vidaus ir užsienio rinkoje, valstybės piniginių išteklių šrautams subalansuoti naudojo trumpalaikio skolinimosi priemones.

2008 m. antrą pusmetį užsienio finansų rinkose pasireiškusi sumaištis bei blogėjanti Lietuvos ekonominė situacija įtakojo ir Vyriausybės skolinimosi galimybes (nebuvo išplatinta planuota euroobligacijų emisija) bei kaštus, tačiau iš esmės nepakoregavo Vyriausybės skolinimosi strategijos.

2009 metais numatoma atnaujinti Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategiją.

Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo uždaviniai:

- 1) siekti priimtinos palūkanų normų kitimo, perfinansavimo ir valiutų kursų pokyčių rizikos vidutinės trukmės laikotarpiu atsižvelgiant į tarptautinę praktiką, numatomą Vyriausybės skolinimosi poreikį artimiausiu laikotarpiu ir faktines rizikos rodiklių reikšmes;
- 2) siekti Vyriausybės vertybinių popierių likvidumo;
- 3) mažinti riziką, susijusią su neapibrėžtais valstybės skoliniais įsipareigojimais;
- 4) efektyviau valdyti valstybės piniginius išteklius;
- 5) parengti priemones kaupti piniginius išteklius didelės apimties skoloms gražinti.

VYRIAUSYBĖS SKOLINIMASIS

Vyriausybės skolinimosi poreikis

2008 m. Vyriausybės pasiskolino 3,1 mlrd. litų (0,8 mlrd. litų mažiau nei 2007 m.), tuo tarpu buvo grąžinta skolų už 2,9 mlrd. litų. 2008 m. skolinimosi poreikį mažino tai, kad 2007 m. pabaigoje buvo sukaupias didesnis lėšų likutis siekiant sumažinti perfinansavimo riziką išperkant euroobligacijas 2008 metų vasarį.

Skolinimasis finansų rinkose

2008-aisiais Vyriausybė laikėsi ankstesnės strategijos - valstybės vardu skolinosi vidaus ir užsienio rinkose leisdama Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinius popierius (VVP) bei imdama paskolas iš bankų.

Skolinantis buvo laikomasi pagrindinių Vyriausybės strateginių skolos valdymo nuostatų – skolintis litais ar eurais arba kita valiuta su sąlyga, kad pritaikius išvestines finansines priemones išsipareigojimai ateityje būtų vykdomi litais ar eurais. Kaip ir anksčiau buvo laikomasi nuostatos mažinti skolinimąsi iš tarptautinių finansų institucijų ir didinti Vyriausybės vertybinių popierių dalį visame skolinių išsipareigojimų portfelyje.

Pagrindinė Vyriausybės skolinimosi rinkose priemonė buvo VVP - 2008 m. gruodžio 31-ai dienai valstybės

skola už išleistus Vyriausybės vertybinius popierius sudarė 94,7 proc. visos centrinės valdžios skolos.

Leidžiant VVP ir toliau laikytasi pagrindinio strateginio tikslo - didinti jų likvidumą antrinėje rinkoje. Šiuo tikslu buvo pildomos ankstesniais metais vidaus rinkoje pradėtos leisti vertybinių popierių emisijos, siekiant šių emisijų apimtį padidinti iki 400–500 mln. litų. Kadangi Europos Sąjungos šalių narių skolinimosi priemonių rinkoje 2008 m. skolinimosi kaštai didėjo, užsienio rinkoje buvo išleista tik viena 175 mln. eurų apimtį Vyriausybės vertybinių popierių emisija.

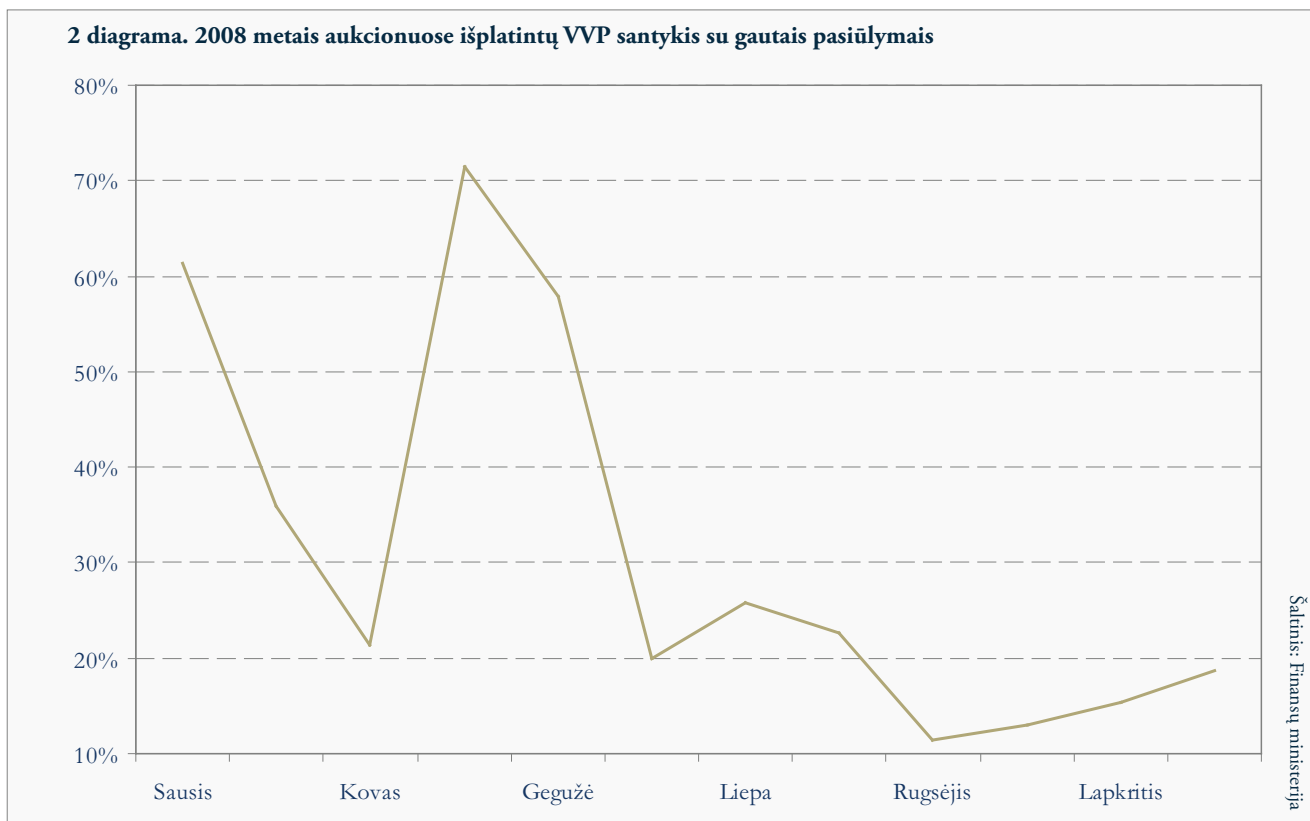
Valstybės piniginių išteklių srautams subalansuoti buvo naudojami vidaus rinkoje leidžiami izdo vekseliai ir obligacijos. 2008 metais taip pat buvo pasirašyta 60 mln. eurų apimtį kredito linijos sutartis ir 92 mln. eurų apimtį ilgalaikės paskolos sutartis.

Skolinimasis vidaus finansų rinkoje

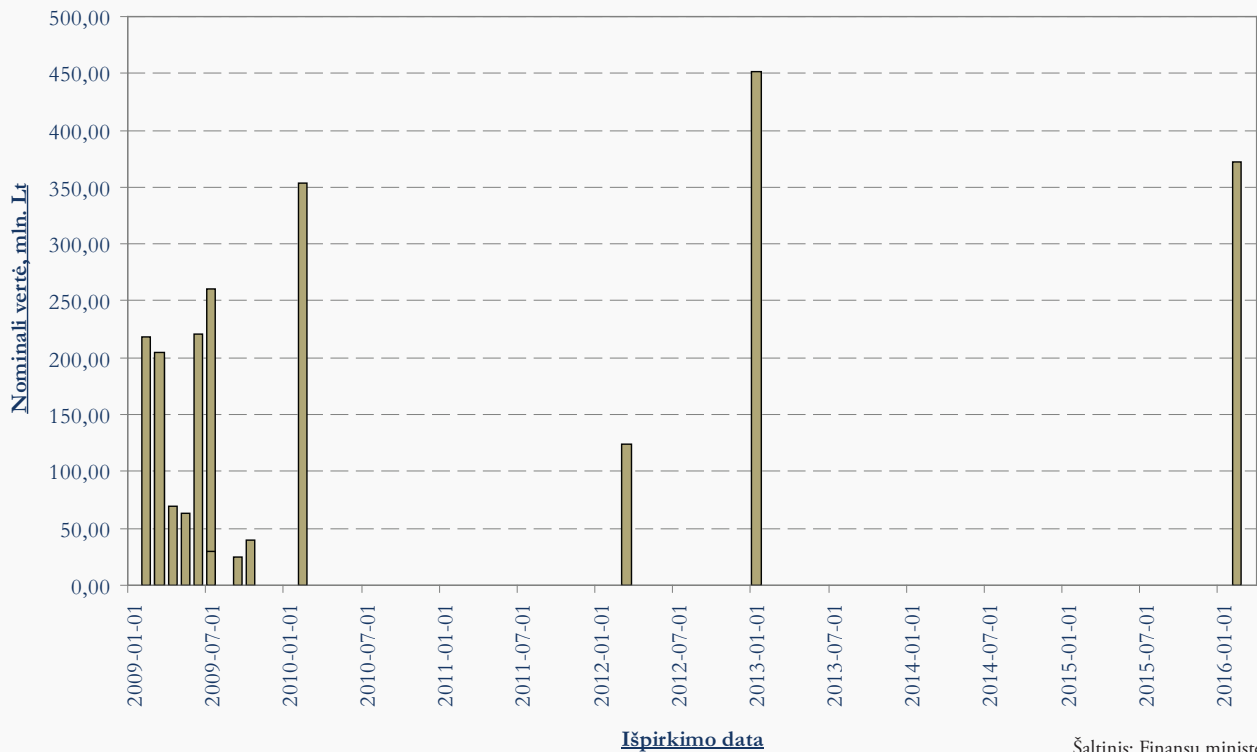
Lietuvos vidaus rinkoje 2008 metais valstybė skolinosi leisdama Lietuvos Respublikos Vyriausybės obligacijas ir valstybės izdo vekselius.

2008 m. Vyriausybės vertybiniai popieriai buvo platinami aukciono ir privataus platinimo (angl. Private placement)

2 diagrama. 2008 metais aukcionuose išplatintų VVP santykis su gautais pasiūlymais

3 diagrama. Apyvartoje esančios aukciono būdu išleistos VVP emisijos 2008 m. gruodžio 31 d.

Šaltinis: Finansų ministerija

būdais. VVP aukcionus planavo ir išleidžiamų VVP charakteristikas nustatė Finansų ministerija, o aukcionus rengė Lietuvos bankas. Aukcionuose dalyvavo Lietuvos ir užsienio komerciniai bankai bei finansų maklerio įmonės, kurie pasirašė su Lietuvos banku aukciono dalyvio sutartį ir atitiko nustatytus reikalavimus. 2008 metais sutartis su Lietuvos banku buvo pasirašę 7 aukciono dalyviai (visi jie – rezidentai).

Iš viso per 2008 metus aukciono dalyviai Vyriausybės vertybinių popierių aukcionams pateikė pasiūlymų, t.y. pageidavo įsigyti VVP už 2789,0 mln. litų.

Didžiausią paklausą aukcionuose turėjo išdo vekseliai. Šių trumpalaikių vertybinių popierių aukcionuose būdavo pateikiama daugiausia pasiūlymų ir didžiausios pasiūlymų sumos.

Vidutiniškai išdo vekselių aukcionuose buvo gaunama po 39 pasiūlymus arba 89,9 mln. litų, obligacijų aukcionuose – po 25 pasiūlymus arba 30,5 mln. litų. Daugiausia pasiūlymų gauta 2008 m. vasario 25 d. aukcione (292,6 mln. litų), o didžiausia pasiskolinta suma – 2008 m. gruodžio 15 d. aukcione (205,0 mln. litų).

Didžiausias santykis tarp išplatintų VVP ir gautų pasiūlymų buvo 2008 m. gruodžio 15 d. aukcione – gauta pasiūlymų pirkti VVP už 207,4 mln. litų, o išplatinta VVP už 205,0 mln. litų (98,8 proc.). Mažiausias santykis buvo 2008 m. sausio 14 d. aukcione, kuriame gauta

pasiūlymų pirkti VVP už 105,9 mln. litų, o išplatinta VVP už 20,0 mln. litų (18,9 proc.).

Finansų ministerija 2008 m. paskelbė 35 Vyriausybės vertybinių popierių aukcionus:

- 10 metų trukmės obligacijų – 5 aukcionus;
- 7 metų trukmės obligacijų – 1 aukcioną;
- 12 mėnesių trukmės išdo vekselių – 15 aukcionų;
- 9 mėnesių trukmės išdo vekselių – 4 aukcionus;
- 6 mėnesių trukmės išdo vekselių – 9 aukcionus;
- 3 mėnesių trukmės išdo vekselių – 1 aukcioną.

2008 m. surengta 12 aukcionų (arba 52,2 proc.) daugiau nei 2007 m. Tokių aukcionų skaičiaus padidėjimą lėmė siekimas sudaryti vidaus ir užsienio investuotojams kuo geresnes sąlygas įsigyti Vyriausybės vertybinių popierių.

Aukciono būdu išleistų neišpirktų trumpalaikių VVP apimtis per 2008 metus padidėjo 140,8 proc., o ilgalaikių VVP apimtis sumažėjo 28,4 proc. ir 2008 metų pabaigoje maždaug 45,7 proc. viršijo trumpalaikių VVP apimtį (1562,1 mln. litų vertės ilgalaikių VVP ir 1071,5 mln. litų – trumpalaikių VVP).

2008 metų pabaigoje skola už litais išleistus VVP nominalia verte buvo 2633,6 mln. litų, visi šie VVP buvo išplatinti aukciono būdu.

2008 metų pabaigoje apyvartoje buvo 14 neišpirktų aukciono būdu išleistų VVP emisijų, iš kurių 5 – obligacijų

ir 9 – išdo vekselių emisijos. Palyginus su ankstesniais metais, emisijų skaičius santykinai sumažėjo (2002 m. – 29, 2003 m. – 33, 2004 m. – 30, 2005 m. – 27, 2006 – 15, 2007 – 13), tačiau padidėjo jų apimtys, o tai didina emisijų likvidumą.

2008 metų pabaigoje visų trukmių aukcionuose išleistų ir neišpirktų obligacijų nominali vertė buvo 1562,1 mln. litų (59,3 proc. visų aukciono būdu išleistų ir 2007 metų pabaigoje neišpirktų VVP), o išdo vekselių – 1071,5 mln. litų (40,7 proc.) (4 diagrama).

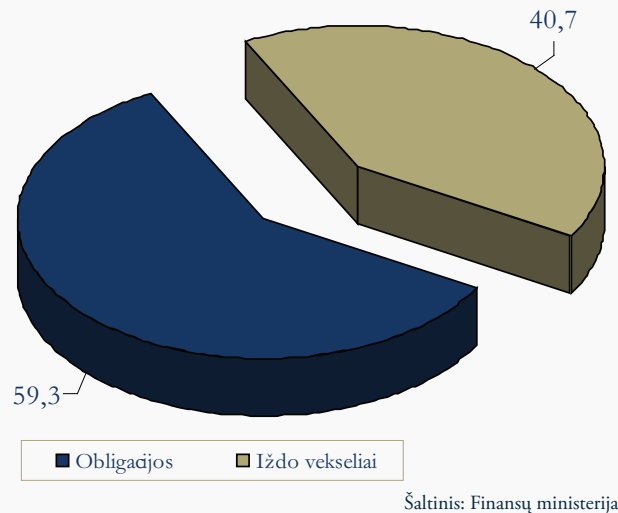
Siekiant valstybės skolos valdymo išlaidų stabilumo, vidaus rinkoje 2008 metais valstybė ir toliau skolinosi tik už fiksuotas palūkanas.

Vyriausybės vertybinių popierių vidutinis svertinis pelningumas 2008 m. didėjo, tačiau jo augimą lėmė tarpbankinių palūkanų normų, už kurias Lietuvos bankai pasirenge paskolinti lėšų litais kitiems bankams (VILIBOR), didėjimas (5 diagrama).

2008 m. žemiausia aukcionų metu pasiūlyta palūkanų norma – 4,16 proc. už vienerių metų trukmės išdo vekselius (vasario 25 d. aukcionas). Aukščiausia palūkanų norma siekė 12,39 proc. už gruodžio 15 d. aukciono metu išplatintą 3 mėnesių trukmės išdo vekselių emisiją.

Per 2008 m. aukciono būdu litais išleistų visų trukmių VVP metinio pelningumo svertinis vidurkis, kuriam

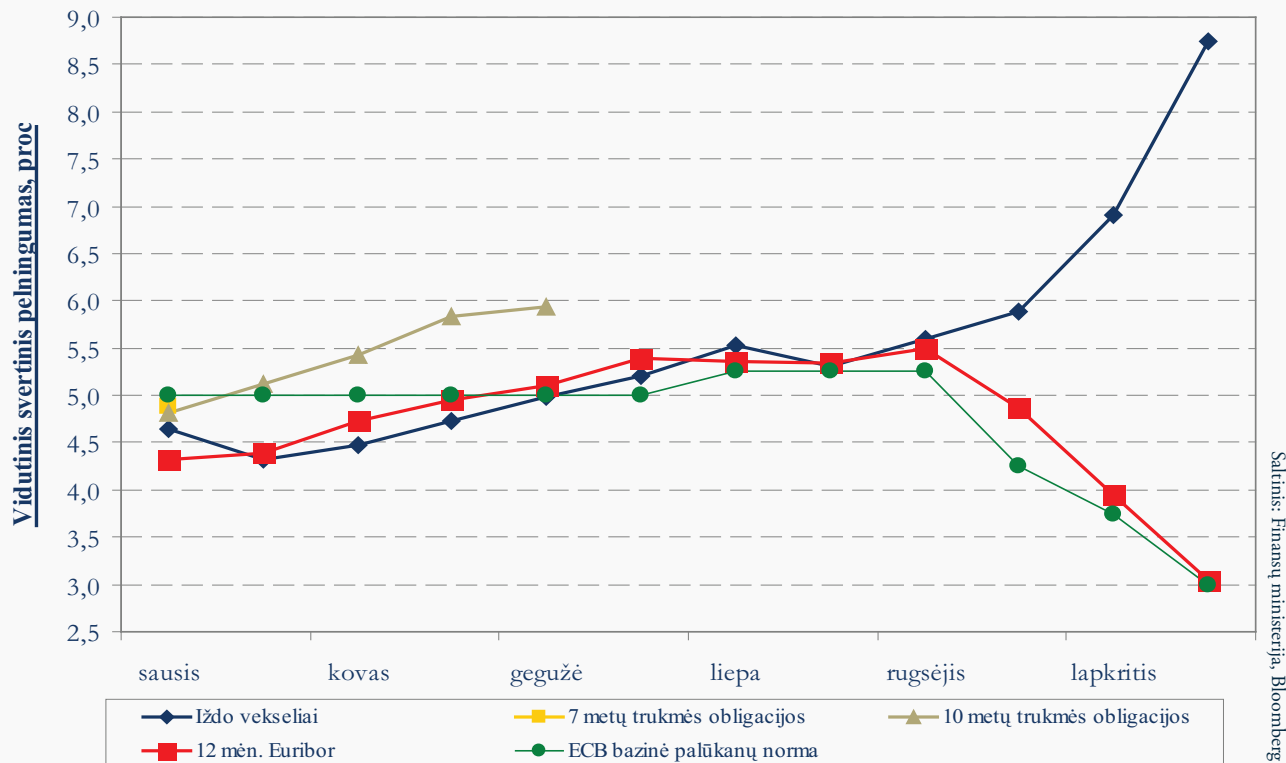
4 diagrama. Litais išleistų VVP struktūra 2008 m. gruodžio 31 d., proc.

poveikį darė didėjantis skolinimosi priemonių pelningumas užsienio rinkose, lyginant su 2007 m. padidėjo nuo 4,25 iki 6,23 proc. (6 diagrama).

Išdo vekselių metinių palūkanų normų svertinis vidurkis, palyginus su 2007 m., padidėjo nuo 4,18 proc. iki 6,28 proc., obligacijų – nuo 4,41 proc. iki 5,32 proc. 2008 m. pabaigoje neišpirktų litais išleistų VVP vidutinė nominali trukmė buvo 1648 dienos, 2007 m. pabaigoje – 2001 dienos. Šį skirtumą įtakojo 2008 m. padidėjusi išdo vekselių emisijų apimtis, kuri metų pabaigoje sudarė 40,7 proc. visų aukciono būdu išleistų VVP (2007 metų pabaigoje - 16,9 proc.).

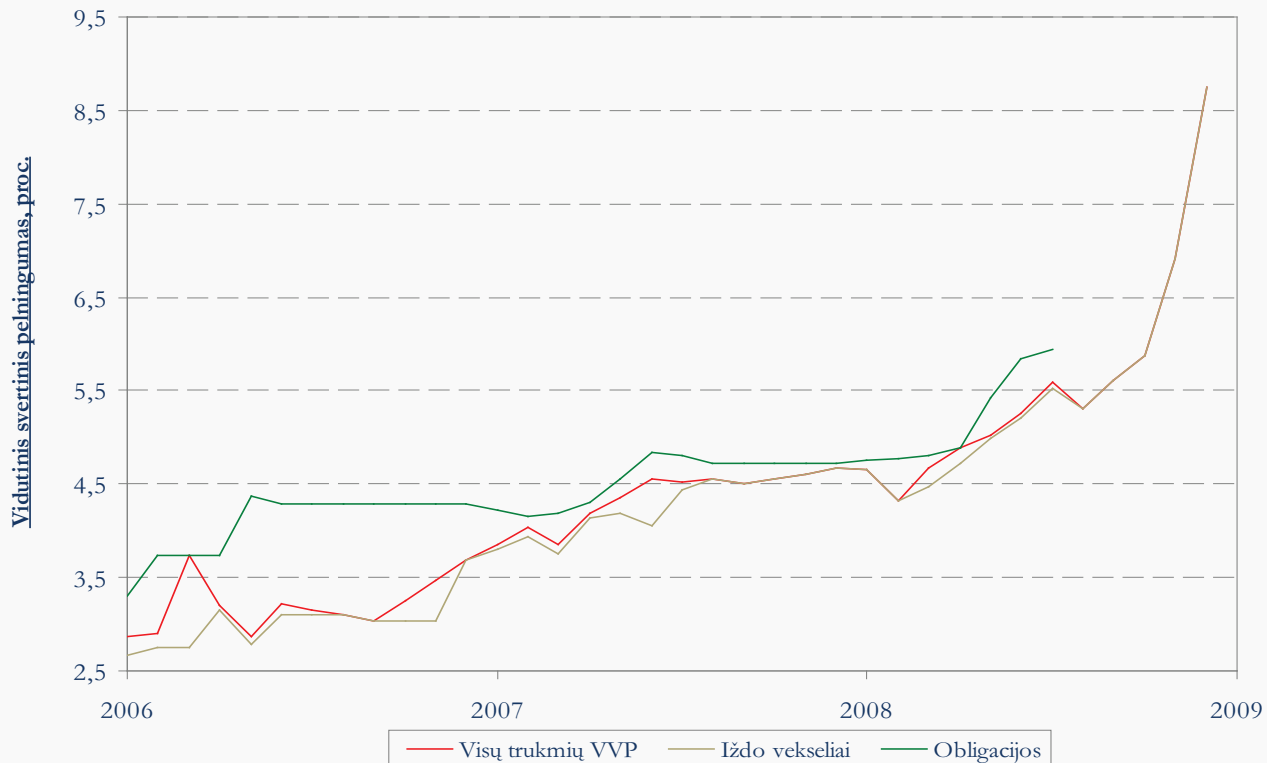
5 diagrama. 2008 metais litais išleistų VVP pelningumo ir Euribor palūkanų normų dinamika

Antrinė aukcionuose parduodamų VVP apyvarta gali būti vykdoma Vilniaus vertybinių popierių biržoje pagal jos nustatytas taisykles ir už jos ribų. 2008 metais apyvarta siekė 546,5 mln. litų ir, palyginus su 2007 metais, sumažėjo 244,2 mln. litų. Pokytį lėmė sumažėjęs apyvartoje esančių Vyriausybės vertybinių popierių kiekis ir didesnė VVP įsigijusių investuotojų dalis nusprendė laikyti juos iki išpirkimo, o ne prekiauti.

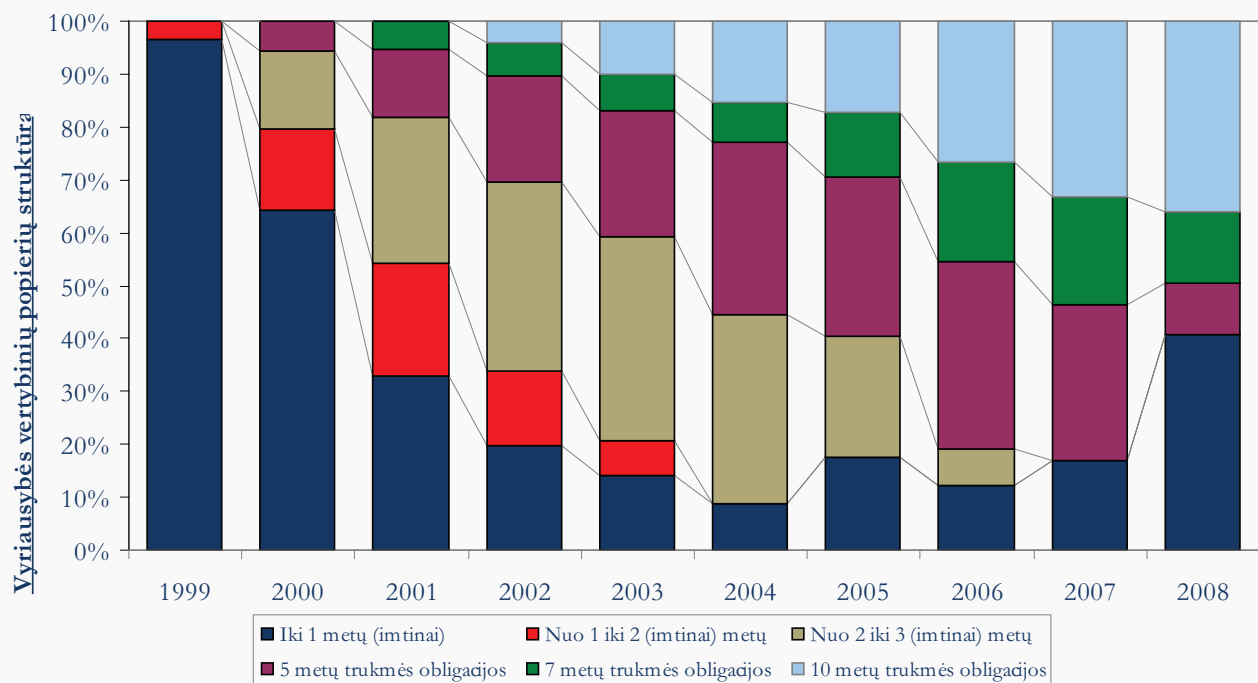
2008 m. pabaigoje užsienio investuotojų įsigytų Lietuvos VVP dalis, palyginus su tuo pačiu 2007 m. laikotarpiu, sumažėjo nuo 2,4 proc. iki 2,1 proc. nuo visų esančių apyvartoje litais išleistų VVP. 2008 metų pabaigoje pagrindiniais užsienio investuotojais buvo Estijos (55,4 mln. litų vertės VVP) ir Latvijos (3,0 mln. litų vertės VVP) investuotojai, Didžiosios Britanijos investuotojai buvo įsigiję 0,12 mln. litų vertės VVP.

6 diagrama. Litais denominuotų VVP metinio pelningumo svertinio vidurkio raida 2006-2008 m.

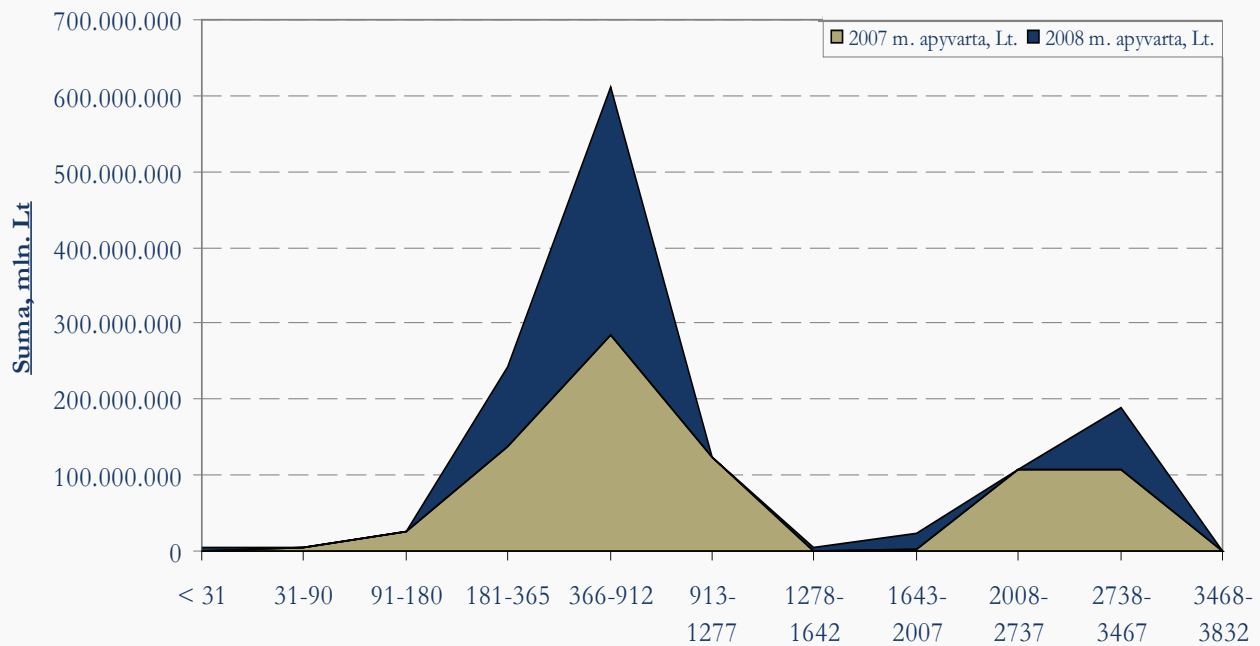
Šaltinis: Finansų ministerija

7 diagrama. VVP pasiskirstymas pagal nominalią trukmę

Šaltinis: Finansų ministerija

8 diagrama. VVP apyvarta Vilniaus vertybinių popierių biržoje pagal likutinę trukmę 2007–2008 metais

Trukmė iki išpirkimo, dienos

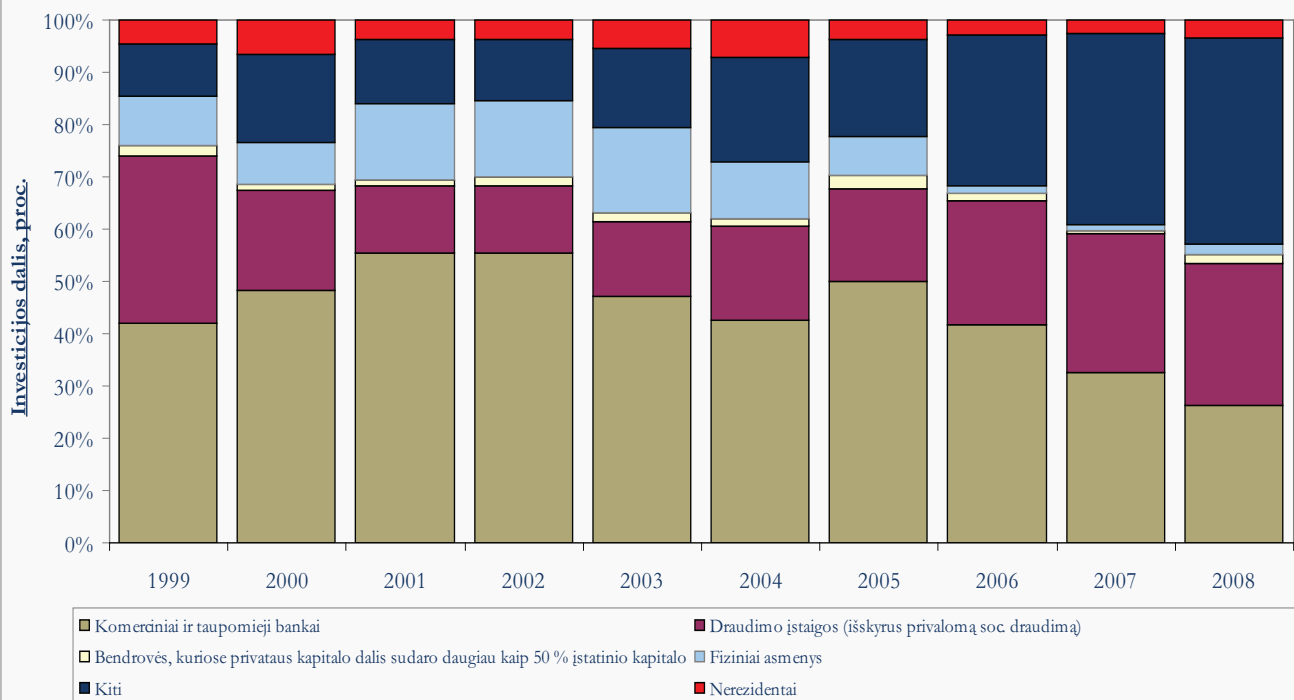
Šaltinis: Vilniaus vertybinių popierių birža

Tarp vietos investuotojų pagrindinė dalis apyvartoje esančių VVP priklausė finansiniams pagalbininkams ir draudimo korporacijoms bei pensijų fondams (išskyrus Valstybinį socialinio draudimo fondą). 2008-aisiais, palyginus su 2007 m. finansinių pagalbininkų turimų VVP dalis padidėjo nuo 26,2 proc. iki 29,4 proc., o draudimo korporacijų bei pensijų fondų turimų VVP dalis padidėjo nuo 26,5 proc. iki 27,2 proc.

Skolinimasis užsienio finansų rinkose

Nestabili padėtis finansų rinkose įtakoją išaugusius skolinimosi kaštus užsienio rinkoje ir pasikeitusią strategiją. Finansų ministerija užsienio rinkose skolinosi imdama paskolas ir išleidusi neviešą vertybinių popierių emisiją. 2008 m. pabaigoje Centrinės ir Rytų Europos valstybių vertybinių popierių pelningumai antrinėje rinkoje dėl

9 diagrama. Investavimas į litais denominuotus VVP 1999–2008 metais

Šaltinis: Vilniaus vertybinių popierių birža

neapibrėžtumo kapitalo rinkose bei padidėjusios regiono rizikos išaugo dvigubai.

10–11 metų nominalios trukmės Vyriausybės vertybinių popierių pelningumo antrinėje rinkoje kitimas ir palyginimas su kitomis atitinkamos trukmės euroobligacijomis parodytas *10 diagramoje*.

2008 m. vasario mėn. buvo išpirkta 200 mln. eurų dydžio euroobligacijų emisija. Visos 2008 m. pabaigoje apyvartoje buvusios Vyriausybės išleistos euroobligacijų emisijos pateiktos 2 lentelėje.

Vyriausybės skolinimasis iš tarptautinių finansų institucijų

2008 m. nebuvo pasirašyta nei viena paskolos sutartis su tarptautinėmis finansų institucijomis. Minėtų institucijų paskolų lėšomis nebuvo finansuoti investicijų projektai (programos), kurių įgyvendinimas buvo pradėtas ankstesniais metais.

2008 m. valstybės vardu pasiskolintų paskolų negrąžinta suma tarptautinėms finansų institucijoms sumažėjo 19,4 mln. litų. Baigiantis 2008 metams, Europos

2 lentelė. 2008 m. pabaigoje apyvartoje buvusios euroobligacijų emisijos

ISIN kodas	Bendra emisijos apimtis (mln.)	Valiuta	Išleidimo data	Išpirkimo data	Kupono dydis (proc.)
XS0147459803	1000	EUR	2002 05 10	2012 05 10	5,875
XS0163880502	1000	EUR	2003 03 05	2013 03 05	4,500
XS0212170939	1000	EUR	2005 02 10	2016 02 10	3,750
XS0327304001	600	EUR	2007 10 29	2018 02 07	4,85

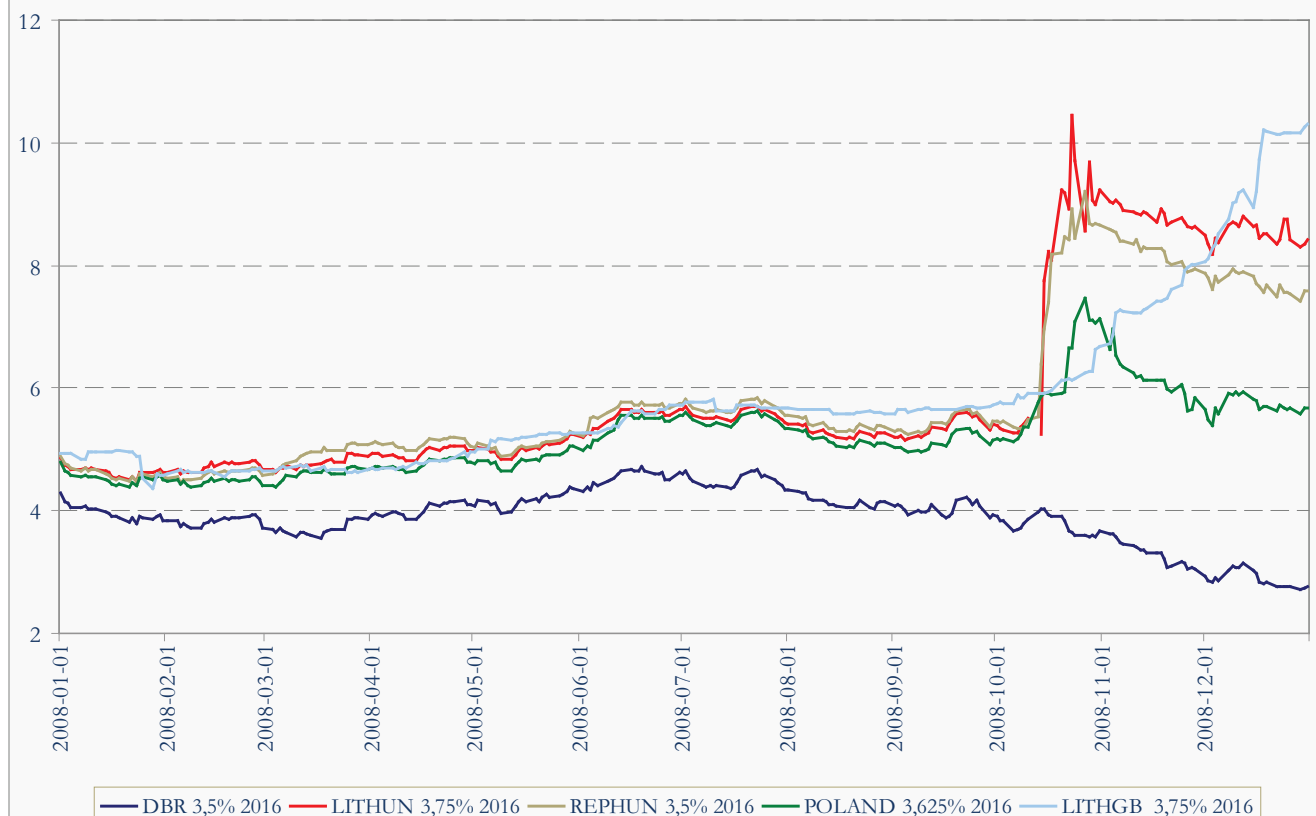
Šaltinis: Finansų ministerija

investicijų bankui, Šiaurės investicijų bankui ir Europos Tarybos vystymo bankui negrąžintų paskolų likutis sudarė 302,7 mln. litų. Ši centrinės valdžios skolos dalis minėtoms institucijoms 2008 m. pabaigoje sudarė 2,7 proc. visos centrinės valdžios užsienio skolos.

Valstybės garantijos ir suteiktos paskolos

2008 m. naujos valstybės garantijos dėl paskolų nebuvo teikiamos. Valstybės įsipareigojimai pagal ankstesniais metais suteiktas garantijas dėl paskolų 2008 m.

10 diagrama. 2016 m. išperkamų obligacijų¹ pelningumas

¹ – DBR – Vokietijos VVP (10 metų nominaliosios trukmės), REPHUN – Vengrijos euroobligacijos (10 metų nominaliosios trukmės), POLAND – Lenkijos euroobligacijos (10 metų nominaliosios trukmės), LITHUN – euroobligacijos (11 metų nominaliosios trukmės), LITHGB – vidaus VVP (11 metų nominaliosios trukmės).

gruodžio 31 d. buvo 626,3 mln. litų – 43 mln. litų mažesni nei 2007 m. pabaigoje.

Valstybės garantuojamos ūkio subjektų užsienio paskolos 2008 m. pabaigoje sudarė 222,8 mln. litų, arba 35,6 proc. visos valstybės garantuotos skolos, o valstybės garantuojamos vidaus paskolos – 403,5 mln. litų, arba 64,4 proc. visos valstybės garantuotos skolos.

Valstybės įsipareigojimai pagal suteiktas garantijas (įskaitant ir garantijų institucijų įsipareigojimus) 2008 metų pabaigoje siekė 1 284,6 mln. litų.

2008 m. 13,4 mln. litų paskola su valstybės garantija buvo suteikta tik VĮ „Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijai“ pagal 2000 m. sutartį Klaipėdos uosto vartų rekonstravimo investicijų projektui finansuoti.

2008 metais iš viso buvo grąžinta 72,6 mln. litų valstybės garantuotų paskolų. Iš jų – 71,5 mln. litų paskolų kreditoriams grąžino patys ūkio subjektai, o Finansų ministerija, vykdydama garantinius įsipareigojimus, už skolininkus kreditoriams grąžino 1,1 mln. litų.

Kaip minėta, į valstybės įsipareigojimus pagal suteiktas garantijas yra įtraukiami ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsteigtų garantijų institucijų įsipareigojimai kredito įstaigoms pagal garantijų sutartis. Šiuo metu yra dvi garantijų institucijos – UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas ir UAB „Investicijų ir verslo garantijos“.

Kiekvienais metais valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme Seimas nustato garantijų institucijų įsipareigojimų limitą, kurį vėliau Vyriausybė paskirsto garantijų institucijoms. 2008 metais buvo nustatytas 718 mln. litų limitas (408 mln. litų – UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondo ir 310 mln. litų – UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ įsipareigojimams), tuo tarpu faktiniai garantijų institucijų įsipareigojimai, kuriems taikomas nustatytas limitas, 2008 m. pabaigoje siekė 581,6 mln. litų.

2009 metais, atsižvelgiant į padidėjusį garantijų už paskolas, skirtas ES finansinės paramos programomis finansuojamiems projektams vykdyti, poreikį, taip pat siekiant padėti didesniai smulkiųjų ir vidutinio verslo įmonių skaičiui gauti verslo pradžiai ar plėtrai reikalingą finansavimą, nustatytas didesnis garantijų institucijų įsipareigojimų limitas – 818 mln. litų.

2008 m. valstybė suteikė dvi paskolas iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų. Minėtas paskolas gavo AB Turto bankas, kuris lėšas panaudojo Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros administracinio pastato ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento centrinio administracinio pastato bei su juo susijusių statinių atnaujinimui finansuoti. 2008 metų pabaigoje ūkio subjektams ankstesniais metais suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų negrąžintas likutis sudarė 1201,5 mln. litų – 15 mln. litų daugiau negu 2007 metų pabaigoje.

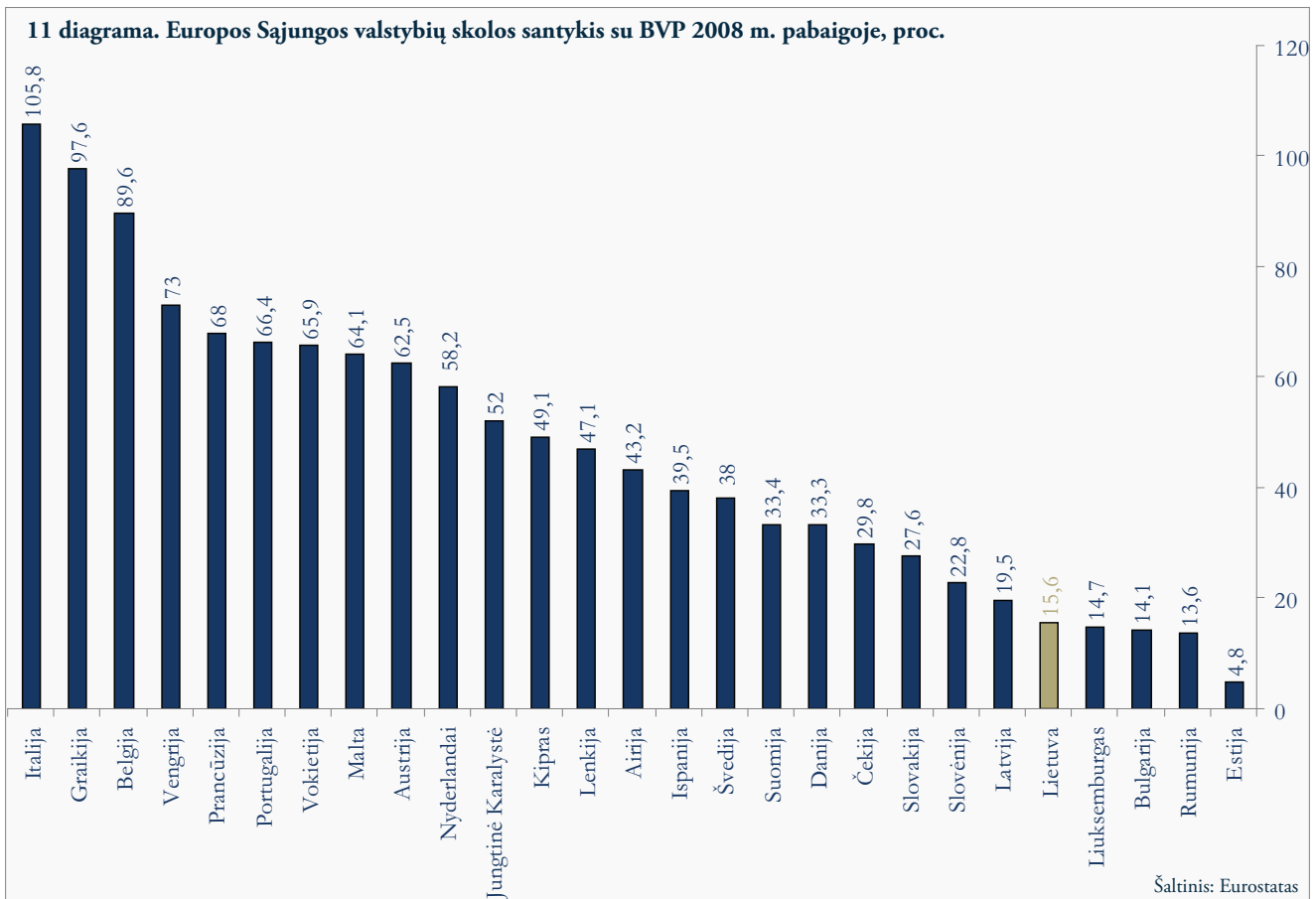
SKOLOS LYGIS, STRUKTŪRA, DINAMIKA

Valstybės skola

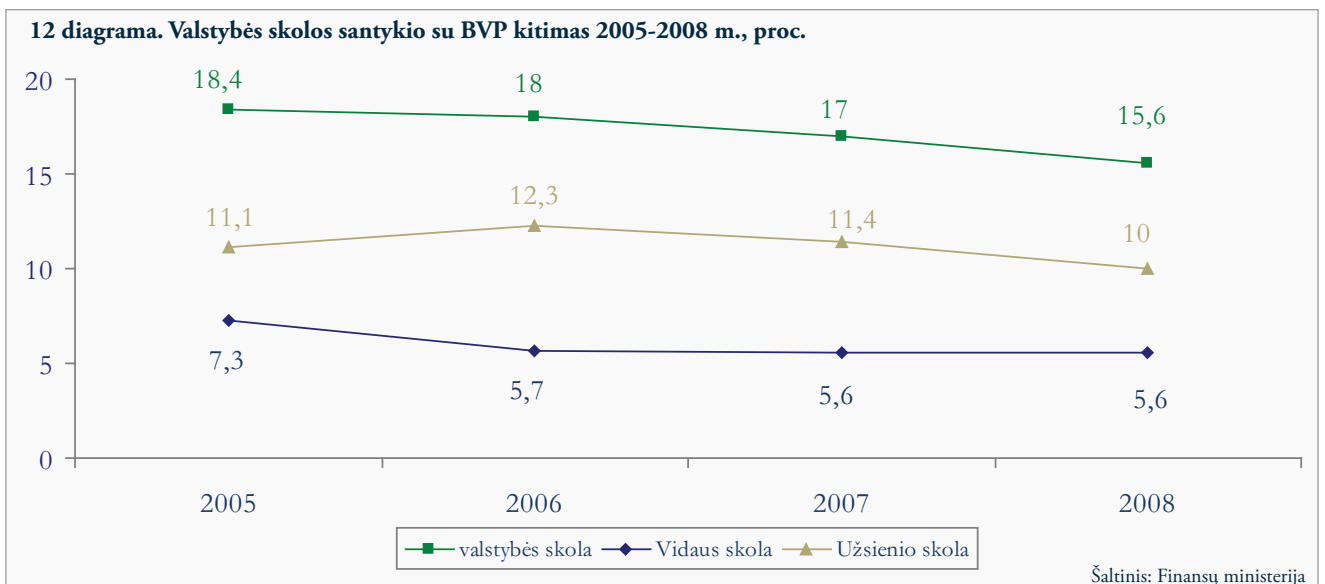
Valstybės skola 2008 m. pabaigoje buvo 17374,8 mln. litų, tai sudarė 15,6 procento bendrojo vidaus produkto (BVP). Valstybės skolos santykis su BVP per 2008 m. sumažėjo 1,4 procentinio punkto (2007 m. - 17 proc. BVP) ir yra vienas mažiausių tarp ES šalių (2008 m. ES šalių skolos santykio su BVP vidurkis buvo 61,5 proc.).

2008 m. valstybės skola nominalia išraiška padidėjo 676,8 mln. litų, arba 4,1 proc. (metų pradžioje prognozuotas 1372 mln. litų, arba 8,2 proc., padidėjimas). Skolos pokytį mažino tai, kad 2008 m. pabaigoje dėl sudėtingos situacijos finansų rinkose buvo pasiskolinta sąlyginai mažiau negu planuota. Iš viso 2008 m. buvo pasiskolinta 3,1 mlrd. litų (2008 m. Lietuvos skolini-

11 diagrama. Europos Sąjungos valstybių skolos santykis su BVP 2008 m. pabaigoje, proc.

12 diagrama. Valstybės skolos santykio su BVP kitimas 2005-2008 m., proc.

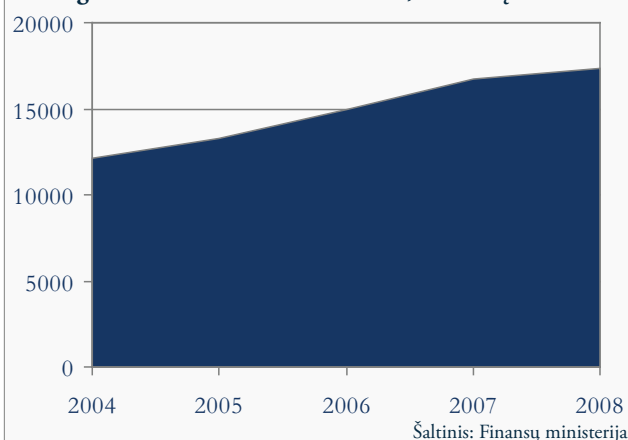
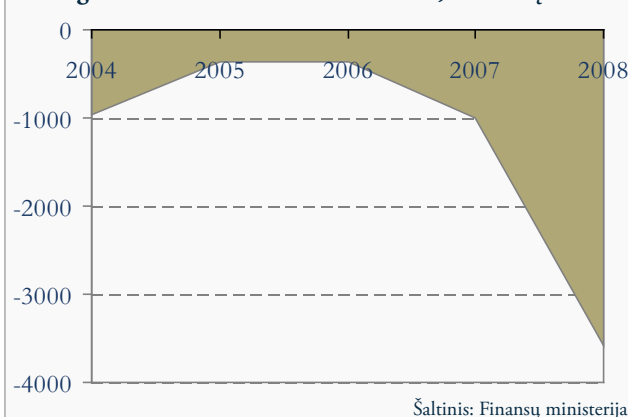
mosi programoje buvo numatytas apie 5 mlrd. litų skolinimosi poreikis). Tai, kad 2008 m. buvo pasiskolininta mažiau negu planuota, lėmė ir 2007 m. pabaigoje sukauptas didesnis lėšų likutis siekiant sumažinti perfinansavimo riziką išperkant euroobligacijas 2008 m. vasarį.

2008 m. pabaigoje valstybės skolą sudarė: centrinės valdžios skola – 16052,4 mln. litų, vietos valdžios skola – 1318,5 mln. litų (iš jų 46,2 mln. litų – valstybės perkolintos paskolos valstybės vardu ir 35,8 mln. litų – trumpalaikės paskolos iš valstybės biudžeto) ir socialinės apsaugos fondų skola – 85,9 mln. litų. Konsoliduoti įsipareigojimai tarp subsektorių buvo 82 mln. litų.

Valstybės vidaus skola 2008 m. pabaigoje buvo 6213,5 mln. litų (per metus padidėjo 742 mln. litų), tai sudarė 35,8 proc. valstybės skolos.

Valstybės užsienio skola metų pabaigoje buvo 11161,3 mln. litų (per metus sumažėjo 65,3 mln. litų), tai sudarė 64,2 proc. valstybės skolos.

Ilgalaikiai įsipareigojimai 2008 m. sumažėjo 285,5 mln. litų ir sudarė 92,1 proc. visos valstybės skolos (16001,9 mln. litų), o trumpalaikiai – padidėjo 926,3 mln. litų ir sudarė 7,9 proc. valstybės skolos (1372,9 mln. litų).

13 diagrama. Valdžios sektoriaus skola, mln. litų

14 diagrama. Valdžios sektoriaus deficitai, mln. litų

Rodiklis	2007-12-31		2008-12-31		Pokytis	
	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
Valstybės skola	16698,0	100	17374,8	100	676,8	-
Centrinės valdžios skola	15800,6	94,6	16052,4	92,4	251,8	-2,2
Socialinės apsaugos fondų skola*	23,8	0,2	85,9	0,5	62,1	0,3
Vietos valdžios skola*	873,7	5,2	1236,5	7,1	362,8	1,9

3 lentelė. Valstybės skola pagal subsektorius

*socialinės apsaugos fondų ir vietos valdžios skolos duomenys pateikiami konsoliduoti, tai yra atėmus valstybės suteiktas paskolas.

Šaltinis: Finansų ministerija

4 lentelė. Valdžios sektoriaus skola pagal priemonės tipą

Rodiklis	2007-12-31		2008-12-31	
	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
Valdžios sektoriaus skola	16698,0	100	17374,8	100
Vidaus skola	5471,5	32,8	6213,5	35,8
Ilgalaikiai įsipareigojimai	5060,9	30,3	4840,6	27,9
vertybiniai popieriai	4217,6	25,3	3677,6	21,2
paskolos	843,3	5,0	1163,0	6,7
Trumpalaikiai įsipareigojimai	410,6	2,5	1372,9	7,9
vertybiniai popieriai	375,1	2,2	1029,8	5,9
paskolos	35,5	0,2	343,1	2,0
Užsienio skola	11226,5	67,2	11161,3	64,2
Ilgalaikiai įsipareigojimai	11226,5	67,2	11161,3	64,2
vertybiniai popieriai	10865,6	65,1	10501,4	60,4
paskolos	360,9	2,2	659,8	3,8
Trumpalaikiai įsipareigojimai	–	–	–	–
vertybiniai popieriai	–	–	–	–
paskolos	–	–	–	–

Šaltinis: Finansų ministerija

Negražintų paskolų suma išaugo 926,3 mln. litų ir 2008 m. gruodžio 31 d. sudarė 2166 mln. litų (12,5 proc. visos skolos), išleistų vertybinių popierių nominali vertė per metus sumažėjo 249,5 mln. litų ir 2008 m. gruodžio 31 d. sudarė 15208,8 mln. litų (87,5 proc.).

Centrinės valdžios skola

Didžiausią valstybės skolos dalį (92,4 proc.) sudarė centrinės valdžios sektoriaus prisiimti, bet dar neįvykdyti įsipareigojimai vidaus bei užsienio kreditoriams. Centrinės valdžios sektoriaus skola 2008 metų pabaigoje buvo 16052,4 mln. litų. Centrinės valdžios skolos santykis su BVP sumažėjo ir 2008 m. gruodžio 31 d. buvo 14,4 proc. (2007 m. gruodžio 31 d. – 16,1 proc.). Nominalia išraiška centrinės valdžios skola padidėjo 251,8 mln. litų.

Centrinės valdžios vidaus skola metams baigiantis buvo 4926,6 mln. litų (per metus padidėjo 325,8 mln. litų). Centrinės valdžios užsienio skola 2008 metais sumažėjo 74 mln. litų ir gruodžio 31 dieną buvo 11125,8 mln.

litų. 2008 metų pabaigoje, palyginus su tuo pačiu 2007 m. laikotarpiu, užsienio ir vidaus skolos dalis beveik nepakito (16 diagrama).

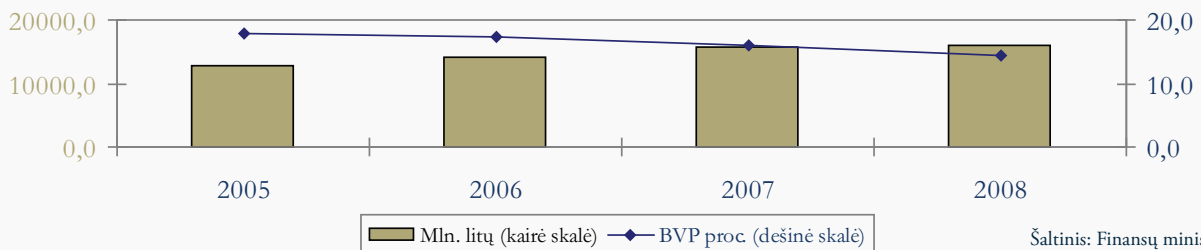
2008 metais centrinės valdžios ilgalaikė skola sumažėjo 616 mln. litų ir metų pabaigoje buvo 14807,4 mln. litų, trumpalaikė skola padidėjo 867,9 mln. litų ir gruodžio 31 d. buvo 1245 mln. litų.

Ilgalaikės skolos dalis, palyginti su 2007 m., sumažėjo nuo 97,5 iki 92,2 proc., o trumpalaikės skolos dalis padidėjo nuo 2,5 iki 7,8 proc. (17 diagrama).

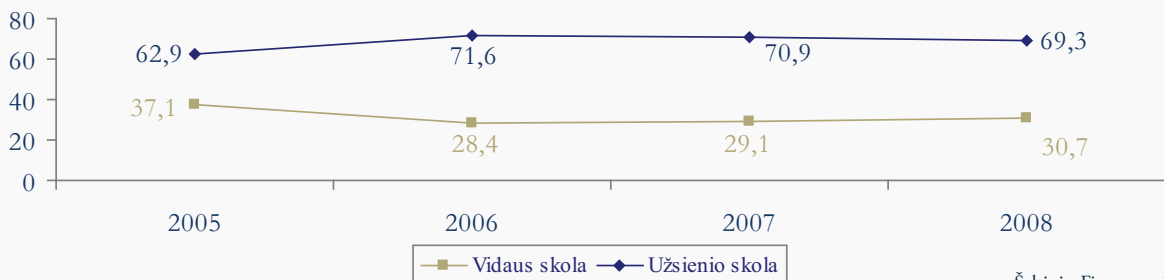
2008 m. centrinės valdžios sektoriaus įsipareigojimai paskolų kategorijoje padidėjo ir metų pabaigoje buvo 843,6 mln. litų (5,3 proc.). VVP lyginamoji dalis sumažėjo ir metų pabaigoje sudarė 94,7 proc. centrinės valdžios skolos (18 diagrama), arba 15208,8 mln. litų.

2008 m. pabaigoje valstybės vardu prisiimti įsipareigojimai už fiksuotą palūkanų normą sudarė 96,4 proc.

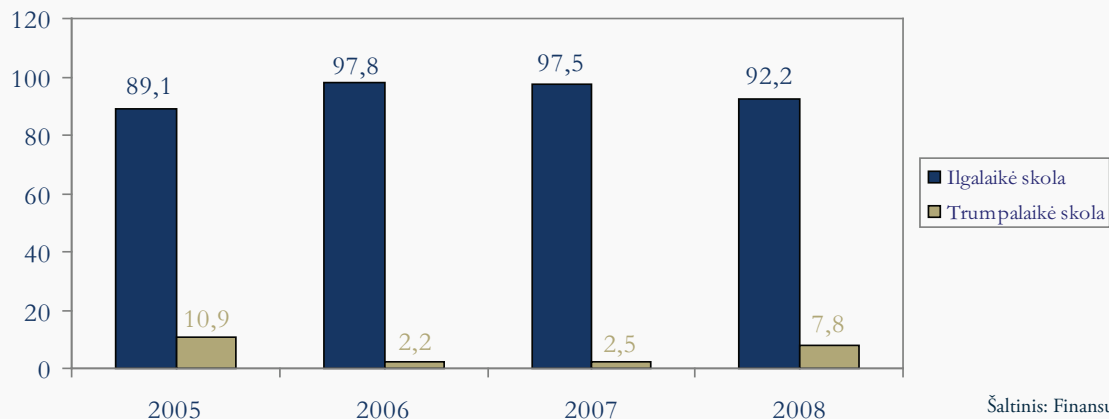
15 diagrama. Centrinės valdžios skola 2005–2008 m., proc.

16 diagrama. Centrinės valdžios vidaus ir užsienio skolos proporcijos 2005–2008 m., proc.

17 diagrama. Centrinės valdžios ilgalaikės ir trumpalaikės skolos proporcijos 2005–2008 m., proc.

Centrinės valdžios skolos dalis apsaugota nuo valiutų kursų svyravimo rizikos: skola eurais sudarė apie 85,5 proc. (2007 m. gruodžio 31 d. – apie 85 proc.), litais – apie 14,5 proc. (2007 m. gruodžio 31 d. buvo apie 15 proc.), kitomis valiutomis – 0,01 proc. (19 diagrama).

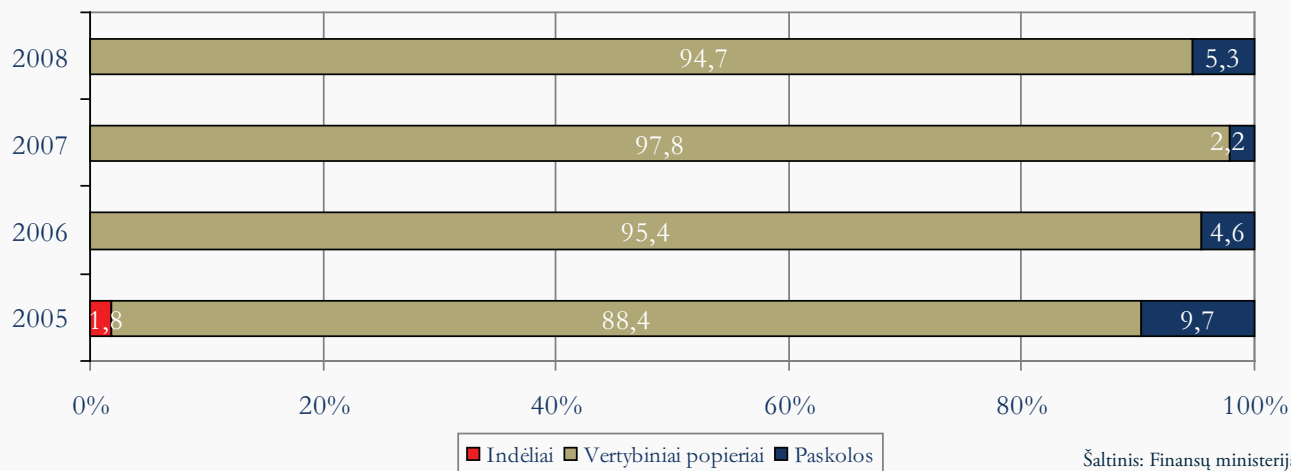
Centrinės valdžios vidaus skola

Centrinės valdžios vidaus skola metams baigiantis buvo 4926,6 mln. litų (per metus padidėjo 325,8 mln. litų),

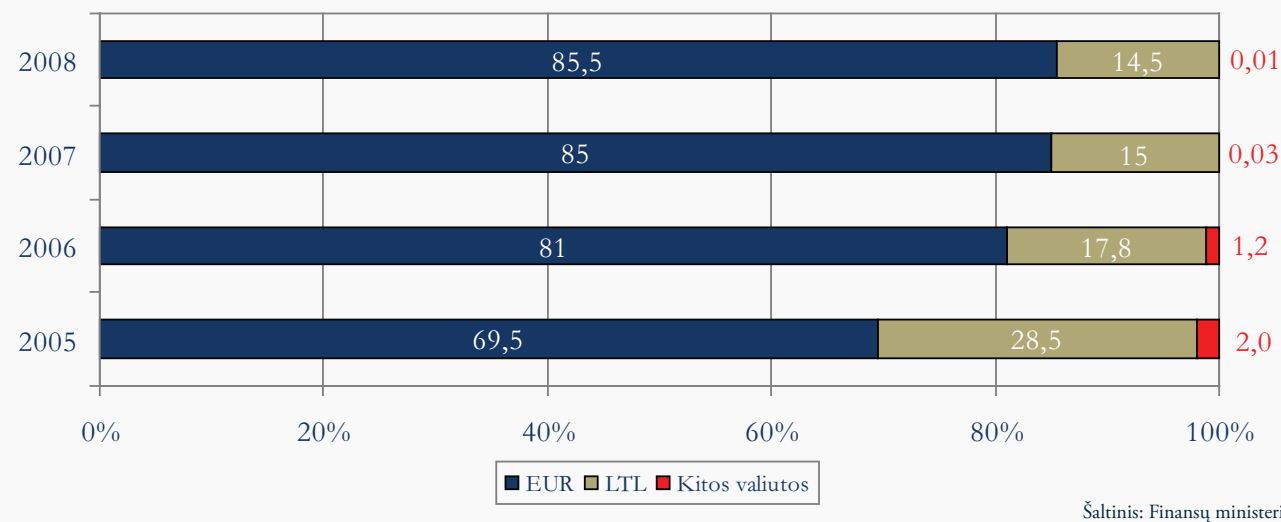
arba 30,7 proc. visos centrinės valdžios skolos. 2008 metų pabaigoje vidaus skolos ilgalaikiai išsipareigojimai sudarė 3681,6 mln. litų, trumpalaikiai išsipareigojimai – 1245 mln. litų (5 lentelė).

2008 m. Vyriausybė vidaus rinkoje skolinosi leisdamą trumpalaikius ir ilgalaikius Vyriausybės vertybinius popierius. Per metus Vyriausybė vidaus rinkoje pasiskolino išplatinusi 1473,9 mln. litų nominalios vertės išdo vekselių ir 84,6 mln. litų nominalios vertės obligacijų.

18 diagrama. Centrinės valdžios skolos struktūra pagal priemonės tipą, proc.

19 diagrama. Centrinės valdžios skola pagal valiutas, proc.

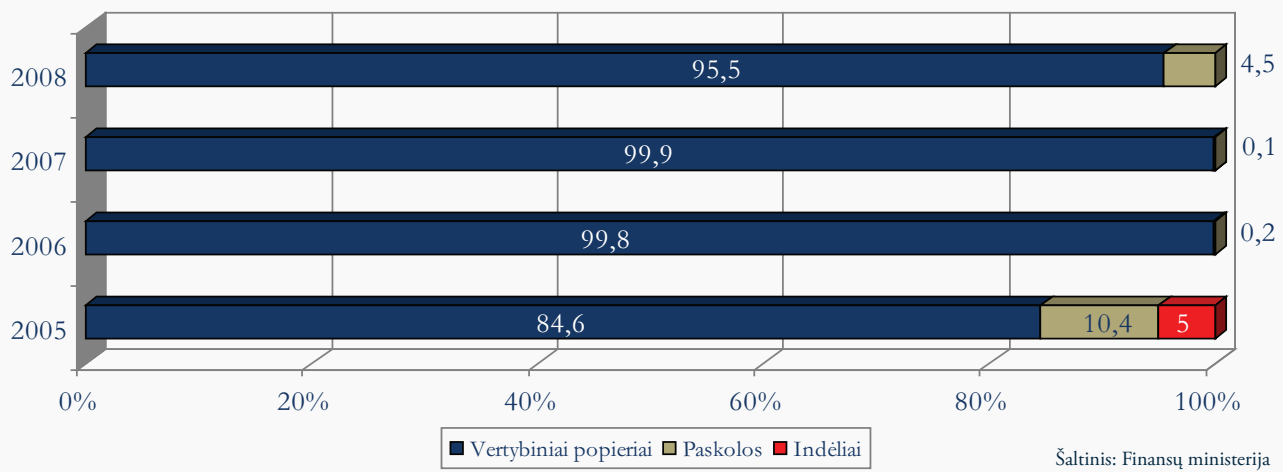

5 lentelė. Centrinės valdžios vidaus skola pagal priemones

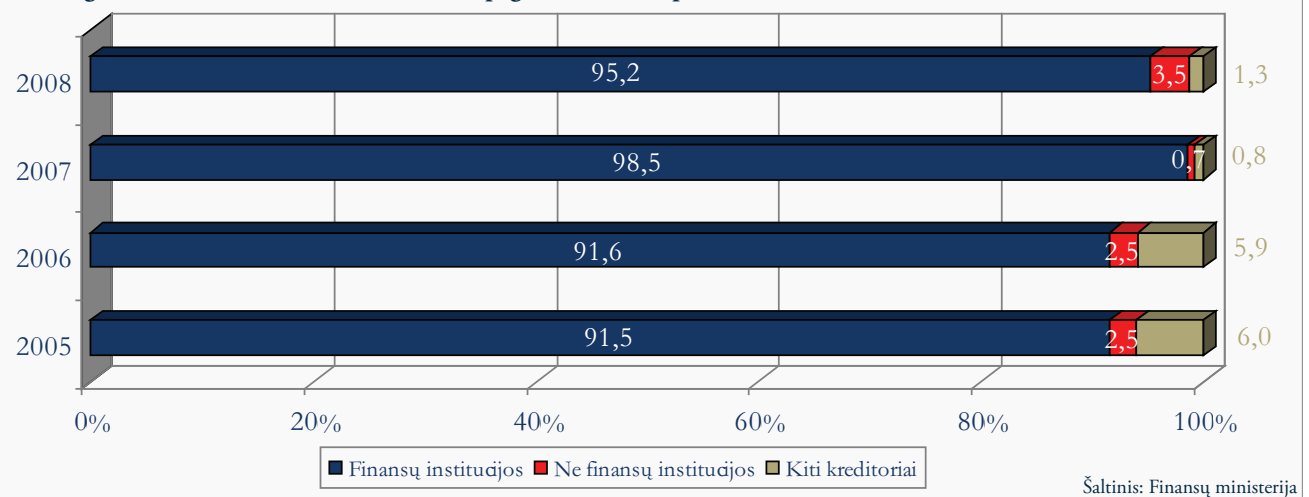
Rodiklis	2007-12-31		2008-12-31	
	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
Vidaus skola	4600,8	100	4926,6	100
Ilgalaikė	4223,7	91,8	3681,6	74,7
VVP	4217,6	91,7	3677,6	74,6
Paskolos	6,1	0,1	4,0	0,1
Trumpalaikė	377,1	8,2	1245,0	25,3
VVP	375,1	8,2	1029,8	20,9
Paskolos	2,0	0,0	215,2	4,4

Šaltinis: Finansų ministerija

20 diagrama. Centrinės valdžios vidaus skolos struktūra pagal priemonės tipą, proc.

21 diagrama. Centrinės valdžios vidaus skola pagal kreditorius, proc.

Per tą patį laikotarpį buvo išpirkta 847,4 mln. litų nominalios vertės išdo vekselių, 704,3 mln. litų nominalios vertės obligacijų. Be to, vidaus rinkoje išplatinta 40 mln. eurų nominalios vertės trumpalaikių ir 20,4 mln. eurų nominalios vertės ilgalaikių vertybinių popierių. Taip pat vidaus rinkoje paimta 790,7 mln. litų trumpalaikių paskolų, skirtų valstybės piniginių išteklių srutams subalansuoti, iš kurių 583,5 mln. litų iki metų pabaigos buvo grąžinta.

2008 m. gruodžio 31 d. vidaus rinkoje aukciono būdu išleidžiamų VVP vidutinė svartinė nominali trukmė, palyginti su 2007 m. gruodžio 31 d., sutrumpėjo nuo 2001 iki 1648 dienų, o vidutinė svartinė likutinė trukmė sutrumpėjo nuo 921 iki 797 dienų. Visa neišpirktų aukciono būdu išplatintų trumpalaikių (pagal likutinę trukmę) VVP nominali vertė 2008 m. pabaigoje buvo 2 proc. didesnė nei ilgalaikių. Palyginus su 2007 m. pabaiga, išdo vekselių dalis tarp visų vidaus rinkoje aukciono būdu išplatintų Vyriausybės vertybinių popierių padidėjo nuo 16,9 proc. iki 40,7 proc.

2008 m Lietuvos kaip ir kitų Europos Sąjungos šalių

narių skolinimosi kaštai didėjo. Lietuvoje per 2008 m. aukciono būdu litais išleistų visų trukmių VVP metinių palūkanų normų svartinis vidurkis, palyginti su 2007 m, padidėjo nuo 4,25 iki 6,23 proc. Išdo vekselių metinių palūkanų normų svartinis vidurkis, palyginti su 2007 m, padidėjo nuo 4,18 proc. iki 6,28 proc., o obligacijų padidėjo nuo 4,41 proc. iki 5,32 proc. Vien 2008 m. gruodį išdo vekselių metinių palūkanų normų svartinis vidurkis sudarė 8,74 proc.

Centrinės valdžios sektorius buvo skolingas vidaus kreditoriams: finansiniam sektoriui – 4689,4 mln. litų, nefinansiniam sektoriui – 174,3 mln. litų, kitiems kreditoriams – 62,9 mln. litų.

Centrinės valdžios sektoriaus skolą mažino 322,2 mln. litų nominalios vertės VVP, kuriuos buvo įsigiję centrinės valdžios vienetai. Finansų ministerija metų pabaigoje turėjo įsigijusi 25 mln. litų, VĮ Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondas – 136,4 mln. litų, Sandėlių kompensavimo fondas – 1,4 mln. litų, Garantinis fondas – 65 mln. litų, Privatizavimo fondas – 30 mln. litų ir VĮ Turto bankas – 64,4 mln. litų nominalios vertės

Vyriausybės vertybinių popierių, 55,8 proc. centrinės valdžios turimų vertybinių popierių sudarė ilgalaikiai ir 44,2 proc. trumpalaikiai popieriai.

Centrinės valdžios užsienio skola

Centrinės valdžios užsienio skola 2008 m. gruodžio 31 d. buvo 11125,8 mln. litų (per metus sumažėjo 74 mln. litų), arba 69,3 proc. visos centrinės valdžios skolos.

2008 m. Finansų ministerija privačiam investuotojui pardavė 13 metų trukmės 75 mln. eurų (259 mln. litų) nominalios vertės obligacijų emisiją. Taip pat buvo išpirkta 200 mln. eurų (690,6 mln. litų) obligacijų emisija, užsienio finansų rinkose buvo išplatinta 2001 m.

Vyriausybė pasiskolino užsienyje 317,7 mln. litų, užsienio kreditoriams gražino 27,4 mln. litų paskolų. Paskolų dalis užsienio skoloje padidėjo nuo 3,0 proc. 2007 m. iki 5,6 proc. 2008 m.

Ilgalaikių vertybinių popierių dalis užsienio skoloje sumažėjo nuo 97,0 proc. 2007 m. iki 94,4 proc. 2008 metų pabaigoje (22 diagrama). 2008 m. gruodžio 31 d. užsienio skolos įsipareigojimai buvo tik ilgalaikiai.

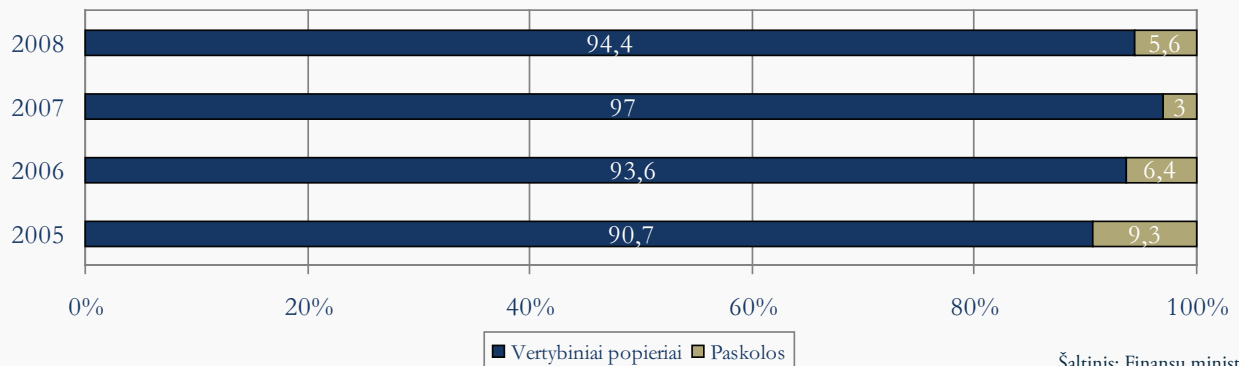
Centrinės valdžios sektorius buvo skolingas užsienio kreditoriams: užsienio komerciniams bankams ir finansų institucijoms – 10823,1 mln. litų (97,3 proc. užsienio skolos), tarptautinėms organizacijoms – 302,7 mln. litų (2,7 proc. užsienio skolos).

6 lentelė. Centrinės valdžios vidaus skola pagal priemones

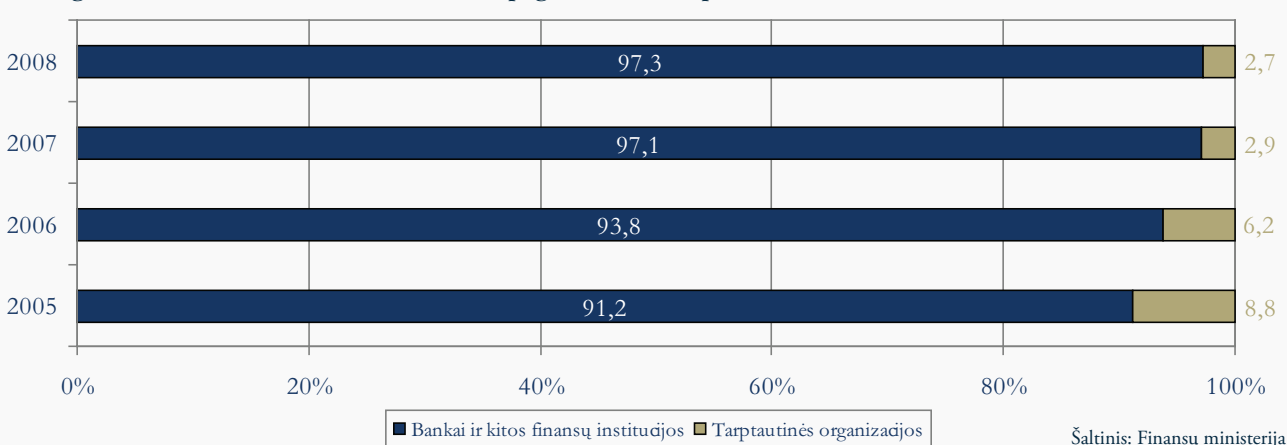
Šaltinis: Finansų ministerija

Rodiklis	2007-12-31		2008-12-31	
	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.
Užsienio skola	11199,8	100	11125,8	100
Ilgalaikė	11199,8	100	11125,8	100
VVP	10865,7	97,0	10501,4	94,4
Paskolos	334,1	3,0	624,4	5,6
Trumpalaikė	–	–	–	–
VVP	–	–	–	–
Paskolos	–	–	–	–

22 diagrama. Centrinės valdžios užsienio skola pagal priemonės tipą, proc.

23 diagrama. Centrinės valdžios užsienio skola pagal kreditorius, proc.

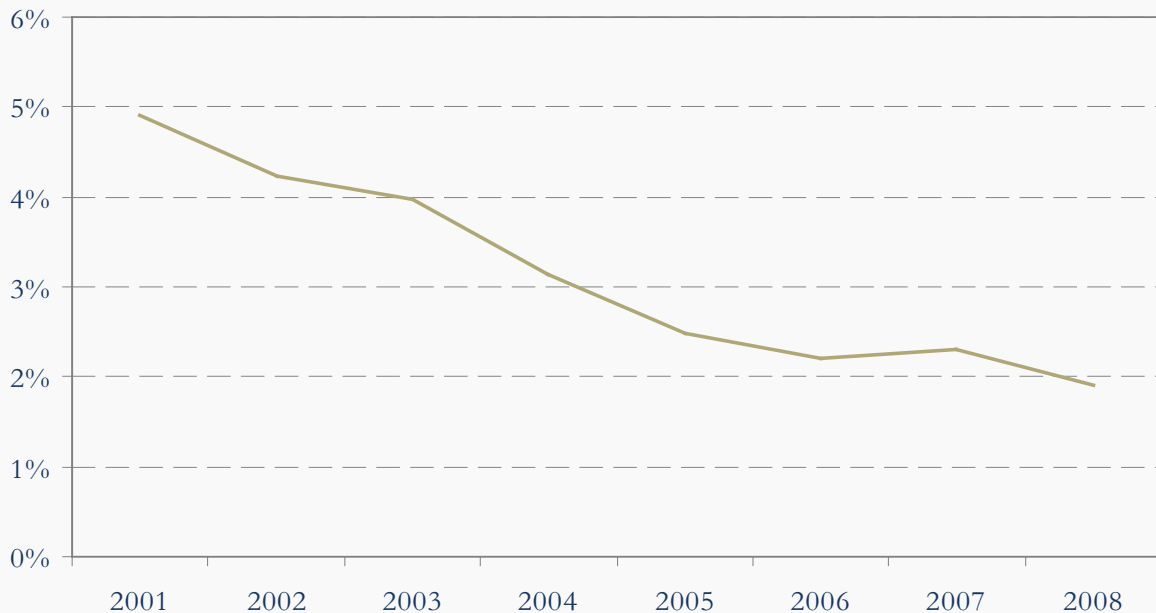
Skolos valdymo išlaidos

Valstybės skolos valdymo išlaidas sudaro mokamos palūkanos už centrinės valdžios, savivaldybių ir socialinės apsaugos fondų skolą bei kitos su skolinimusi susijusios išlaidos. Sprendimą dėl centrinės valdžios ir socialinės apsaugos fondų skolos valdymo išlaidų dydžio priima Lietuvos Respublikos Seimas, tvirtindamas atitinkamus biudžetų įstatymus, o dėl savivaldybių skolos valdymo išlaidų – savivaldybių tarybos.

Vertinant valstybės skolos valdymo išlaidų apimtį, svarbus rodiklis yra sumokėtų palūkanų už valdžios sektoriaus skolą santykis su valdžios sektoriaus pajamomis (24 diagrama). Šis rodiklis nuo 2001 metų iki 2006 metų nuolat mažėjo, 2007 metais išliko panašaus žemo lygio kaip ir 2006 metais – 2,3 proc. (2006 m. – 2,2 proc.), o 2008 metais toliau mažėjo ir sudarė 1,9 proc.²

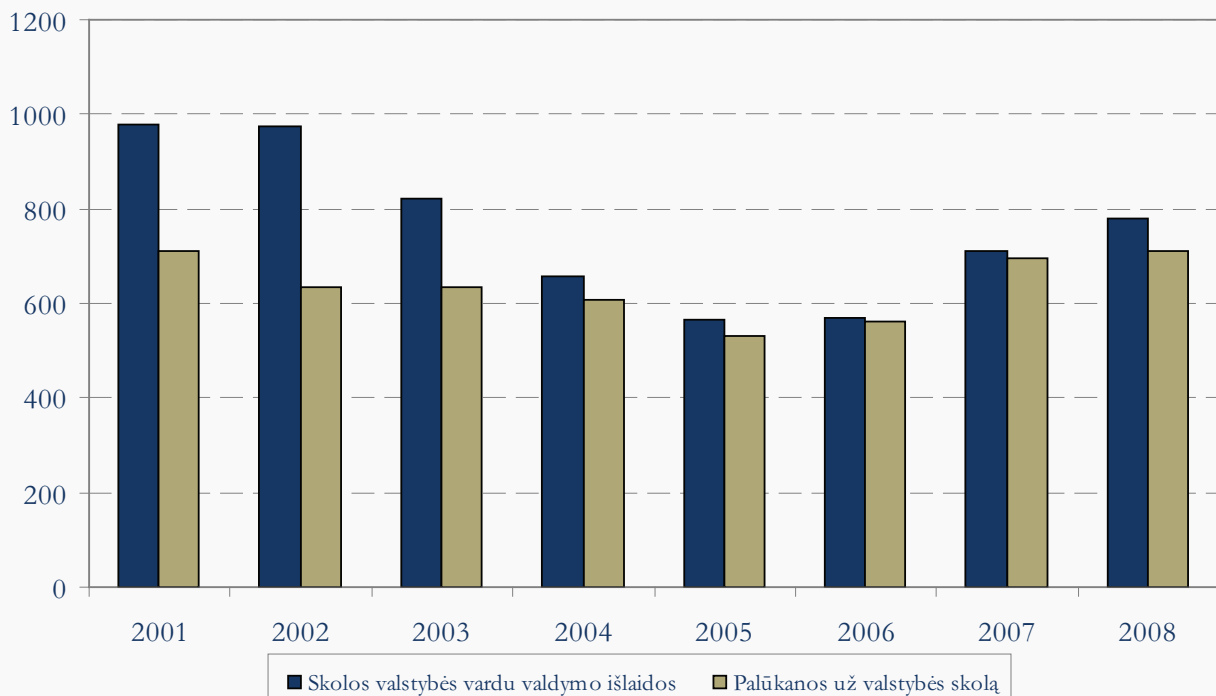
²- šiuo atveju mokamos palūkanos ir valdžios sektoriaus pajamos yra apskaičiuotos kaupiamuoju principu pagal ESS'95 metodologiją. Kitos šio skyrelio sumos yra apskaičiuotos grynujų pinigų principu.

24 diagrama. Mokamų palūkanų už valdžios sektoriaus skolą santykis su valdžios sektoriaus pajamomis, proc.

Šaltinis: Finansų ministerija

25 diagrama. Skolos valstybės vardu valdymo išlaidos, ir palūkanos už valstybės skolą, mln. litų³

Šaltinis: Finansų ministerija

³ - 2006 m. skolos valdymo išlaidų ir palūkanų duomenys pateikti neįvertinus gautos premijos ir sukauptų palūkanų (244 mln. litų).

Didžiąją centrinės valdžios skolos valdymo išlaidų dalį sudaro palūkanos, likusi dalis – su skolinimusi valstybės vardu susiję išlaidos (25 *diagrama*). Šios išlaidos yra tvirtinamos valstybės biudžete pagal atskirą programą, kurioje yra detalizuojamas į palūkanas už valstybės skolą mokamas rezidentams ir ne rezidentams kreditoriams, komisinius mokesčius ir kitas išmokas už skolinimąsi vidaus ir užsienio rinkose, mokesčius kredito reitingų agentūroms ir t. t.

Iki 2004 metų į skolos valdymo išlaidas buvo įtraukiamos ir sumos, mokamos kreditoriams už negalinčius savo įsipareigojimų vykdyti skolininkus, gavusius paskolas valstybės vardu ar su valstybės garantija. Nuo 2004 m. minėtos sumos įtraukiamos į valstybės skolą.

2008 m. skolos valstybės vardu valdymo išlaidos siekė

781 mln. litų, tarp jų palūkanos už valstybės vardu paimtas paskolas ir išplatintus VVP – 711 mln. litų, 2007 m. atitinkamai – 711 mln. litų ir 696 mln. litų.

Pastebėtina, kad 2008 metais išlaidas skolos valstybės vardu valdymui (be palūkanų mokėjimų) didino su skolos rizikos valdymu susijusios (grąžintinos) išlaidos, patirtos naudojant su skolinimosi priemonėmis susietas išvestines finansines priemones. Tuo tarpu išlaidos tik palūkanoms mokėti 2008-aisiais palyginus su 2007 metais išaugo kiek daugiau nei 2 proc. Neįvertinus minėtų rizikos valdymo išlaidų, skolos valstybės vardu valdymo išlaidos 2008 metais sudarė 730 mln. litų ir buvo 19 mln. litų arba 2,5 proc. daugiau nei 2007 metais. Skolos valdymo išlaidos 2008 metais labiausiai didėjo dėl nepalankių pokyčių užsienio finansų rinkose ir valstybės skolos nominalia išraiška didėjimo.

SKOLOS LIMITAI IR RIZIKOS VALDYMAS

Vyriausybės valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų ir valstybės piniginių išteklių rizikos valdymas apima valiutų kursų ir palūkanų normų kitimo, kredito, likvidumo (perfinansavimo) ir veiklos rizikos valdymą. Rizikos valdymas yra svarbus įgyvendinant pagrindinį skolos valdymo tikslą – užtikrinti Vyriausybės skolinimosi poreikio finansavimą kuo mažesnėmis sąnaudomis ir priimtina rizika.

Limitai

Vyriausybės grynojo skolinimosi limitą nustato Seimas, tvirtindamas atitinkamų metų valstybės ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą. Vyriausybės valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų (skolos portfelio struktūros ir mokėtinų palūkanų) limitai yra nustatyti Vyriausybės patvirtintoje vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijoje. 2008 m. buvo laikomasi visų teisės aktuose nustatytų limitų.

Valiutų kursų kitimo rizika

Skolos valstybės vardu daliai tomis valiutomis, kurių kursas nėra fiksuotas lito ir euro atžvilgiu, daro įtaką valiutų kursų svyravimai, kurie gali sukelti nepageidaujamą skolos valdymo išlaidų ir skolos mokėjimų svyravimą.

Pagrindiniai rodikliai, nusakantys valiutų kursų kitimo riziką, yra skolos portfelio dalis tomis valiutomis, kurių kursas nėra fiksuotas lito ir euro atžvilgiu, bei tikėtinas valiutų kursų svyravimas per atitinkamą laikotarpį ateityje. 2008 m. pabaigoje 99,99 proc. valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų buvo eurais ir litais, 0,01 proc. – kitomis valiutomis (27 diagrama).

2008 metais skolos dalis kitomis valiutomis (ne eurais ir litais) sumažėjo nuo 0,03 proc. iki 0,01 proc. (atitinkamai nuo 3,7 mln. litų iki 1,45 mln. litų).

7 lentelė. Vyriausybės skolinimosi limitų vykdymas pagal 2008 m. gruodžio 31 d. būklę

Pavadinimas	2008-12-31		2007-12-31	
	Limitas	Faktinis dydis	Limitas	Faktinis dydis
Vyriausybės grynasis skolinimasis, mln. litų	1630,0	281,0	5300,0*	1612,5
Trumpalaikiai valstybės vardu prisiimti skoliniai įsipareigojimai, t.y. įsipareigojimai, kurių likutinė trukmė nesiekia vienerių metų, nuo visų skolinių įsipareigojimų valstybės vardu, proc.	20,0	11,1	30,0	11,7
Valstybės vardu prisiimti skoliniai įsipareigojimai už kintamą palūkanų normą nuo visų valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų, proc.	10,0	3,6	25,0	0,8
Išlaidos palūkanoms už valstybės vardu paimtas paskolas, išleistas Vyriausybės vertybinius popierius ir kitus valstybės vardu prisiimtus skolinius įsipareigojimus nuo į Lietuvos valstybės biudžetą surinktų mokesčių metinės sumos, proc.	10,0	4,0	10,0	4,5
Išlaidos palūkanoms už valstybės vardu paimtas paskolas, išleistas Vyriausybės vertybinius popierius ir kitus valstybės vardu prisiimtus skolinius įsipareigojimus nuo į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą surinktų mokesčių metinės sumos, proc.	10,0	4,0	10,0	4,5
Vidutinė svertinė likutinė skolos valstybės vardu trukmė, metais	>4	5,2	-	5,5
Finansinė Macaulay trukmė, metais	3-5,5	4,3	-	4,8
Garantijų institucijų prisiimtų įsipareigojimų, kuriems suteikta valstybės garantija, suma, mln. litų	718,0	581,6	605,0	460,6
Žemės ūkio paskolų garantijų fondo įsipareigojimai, mln. litų	408,0	349,7	395,0	295,4
Invegos įsipareigojimai (įvertinus Europos investicijų fondo pergarantuotą sumą), mln. litų	310,0	231,9	210,0	165,2
Invegos įsipareigojimai	-	308,5	-	268,2

* - iš jų 3 mlrd. litų buvo numatyti galimam AB "Mažeikių nafta akcijų išpirkimui

Šaltinis: Finansų ministerija

Palūkanų normų kitimo ir perfinansavimo rizika

Palūkanų normų kitimo rizika yra skolos portfelio rizika, kylanti dėl palūkanų normų svyravimo rinkoje. Palūkanų normų svyravimas lemia skolos už kintamas palūkanų normas portfelio dalies valdymo išlaidų svyravimus. Kadangi kintamos (trumpalaikės) palūkanos yra žemesnės už fiksuotas (ilgalaikes), tai prisiėmus daugiau skolinių įsipareigojimų už kintamą palūkanų normą sumažinamos skolos valdymo išlaidos, bet kartu padidėja jų svyravimo rizika.

Vertinant palūkanų normų svyravimo riziką, svarbus rodiklis yra skolos portfelio dalis, kuriai palūkanų norma bus perfiksuojuama per vienus metus. Į šią dalį patenka visi skoliniai įsipareigojimai už kintamas palūkanų normas, taip pat skoliniai įsipareigojimai, kurių likutinė trukmė yra mažesnė arba lygi vieneriems metams.

2008 m. pabaigoje šis rodiklis sudarė 13,49 proc. valstybės vardu pasiskolintų lėšų, iš jų 3,64 proc. – skolos už kintamas palūkanų normas ir 11,12 proc. – trumpalaikės skolos pagal likutinę trukmę⁴. Pastarasis rodiklis parodo ir perfinansavimo riziką. Vidutinė svertinė skolos trukmė pagal likutinę trukmę 2008 m. pabaigoje buvo 5,2 metų.

⁴ - Dalis skolos portfelio (1,27 proc.) turi kintamą palūkanų normą ir yra išperkama per vienerius metus, todėl šios dalies palūkanų kitimo rizika yra įskaičiuojama tik vieną kartą.

Kitas rodiklis, nusakantis skolos portfelio, kurį sudaro išleisti Vyriausybės vertybiniai popieriai, jautrumą palūkanų normų svyravimams, yra finansinė *Macaulay* trukmė (angl. *Macaulay duration*). Finansinė trukmė parodo vidutinį svertinį laikotarpį, kuriuo portfelio palūkanų norma yra fiksuota. Darant prielaidą, kad trumpalaikės palūkanų normos yra mažesnės už ilgalaikes, trumpa trukmė dažniausiai lemia mažesnius kaštus. Kita vertus, trumpa trukmė reiškia didesnę

palūkanų normų kitimo riziką – po trumpo laiko didelė portfolio daliai palūkanų norma yra fiksuojama iš naujo, o tai sukelia riziką. Taigi finansinė *Macaulay* trukmė parodo skolos portfelio rizikos ir kaštų derinį. 2008 m. pabaigoje valstybės skolos portfelio, kurį sudaro išleisti Vyriausybės vertybiniai popieriai⁵, finansinė *Macaulay* trukmė buvo 4,3 metų.

⁵ - Skola valstybės vardu išleidus Vyriausybės vertybinius popierius 2008 metais sudarė 95 proc. visų valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų

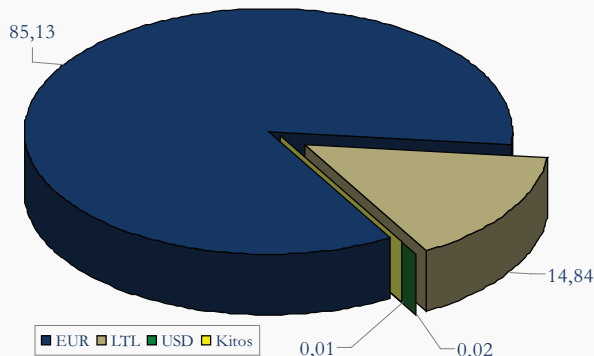
Perfinansavimo ir palūkanų normų kitimo rizikai valdyti Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi strategijoje numatytas trumpalaikės skolos limitas – 20 proc. viso skolos portfelio, ir skolos už kintamas palūkanų normas limitas – 10 proc. viso skolos portfelio. 2009 metais, atnaujinant Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi strategiją, bus peržiūrėti ir nustatyti limitai.

Rinkos rizikos valdymo modeliai

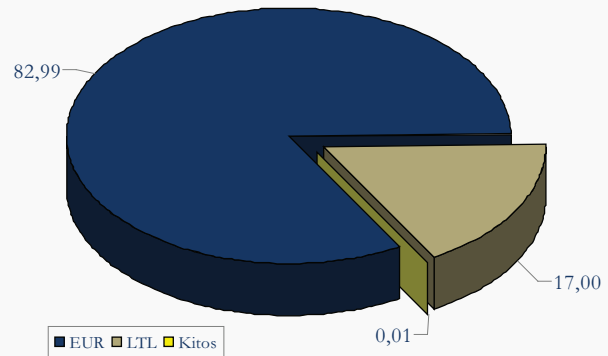
Rinkos rizikai valdyti Finansų ministerijoje iki 2008 metų buvo naudojamas skolos portfelio deterministinis imitavimo modelis, leidžiantis įvertinti skolos portfelio parametrus esant keliems skirtingiems valiutų kursų, palūkanų normų, skolinimosi poreikio scenarijams. Skolos portfelis formuojamas nustatant, kokiomis priemonėmis, kokiomis valiutomis, už kokias palūkanų normas ir kokiai trukmei bus skolinamasi tiriamuoju laikotarpiu. Portfelio jautrumas išoriniams veiksniams matuojamas naudojant labiausiai tikėtinus, pesimistinius ir optimistinius valiutų kursų, palūkanų normų, rizikos priedų, skolinimosi poreikio kitimo scenarijus.

2008 m. įdiegtas stochastinis imitavimo modelis, pagrįstas rizikuojamųjų kaštų metodu (angl. *Cost at Risk*) ir leidžiantis ne tik įvertinti vidutinės valstybės skolos valdymo sąnaudas, bet ir su jomis susijusią riziką, t.y. didžiausią galimą nuokrypį nuo vidutinių skolos valstybės vardu valdymo sąnaudų su tam tikra tikimybe.

26 diagrama. Skolos valstybės vardu portfelio struktūra pagal valiutas 2007 m. pabaigoje, proc.

27 diagrama. Skolos valstybės vardu portfelio struktūra pagal valiutas 2008 m. pabaigoje, proc.

Šaltinis: Finansų ministerija

SAVOKOS

Centrinės valdžios sektorius – valstybės biudžetinės įstaigos, nebiudžetiniai fondai, valstybės įmonės, kurios yra ne rinkos gamintojos, viešosios įstaigos, kurios yra ne rinkos gamintojos ir kurias kontroliuoja ir daugiausia finansuoja centrinė valdžia.

Deterministinis simuliacinio modelis – modelis, leidžiantis palyginti keletą skolinimosi strategijų ir įvertinti skolos portfelio parametrus esant keliems skirtingiems valiutų kursų, palūkanų normų ir skolinimosi poreikio scenarijams.

Emitentas – juridinis asmuo, leidžiantis ar išleidęs savo vertybinius popierius.

Finansinė Macaulay trukmė – visų valstybės vardu priimtų skolinių įsipareigojimų, išleidus Vyriausybės vertybinius popierius, piniginių srautų trukmių svertinis vidurkis, kuris taip pat parodo vidutinį laikotarpį, kuriuo mokėjimai už skolos portfelį nepriklauso nuo palūkanų normų lygio pasikeitimų.

Finansų sektorius – įmonės ir bendrovės, daugiausia užsiimančios finansiniu tarpininkavimu ir (arba) pagalbine finansine veikla (centrinis bankas, komerciniai bankai, kredito unijos, kiti finansiniai tarpininkai, finansinės pagalbinės įmonės ir bendrovės, draudimo įmonės ir bendrovės, pensijų fondai).

Išvestinė finansinė priemonė – finansinė priemonė (būsimasis sandoris, išankstinis sandoris ar kitas), kurios vertė arba kaina susijusi su prekių, kuriomis ši priemonė remiasi, verte arba kaina, taip pat finansinė priemonė (būsimasis sandoris, išankstinis sandoris ar kitas), kurios vertė arba kaina susijusi su vertybinių popierių kaina, valiutos kursu, palūkanų norma, biržos indeksu, kreditingumo vertinimu ar kitu dydžiu.

Likvidumas – investicijoms būdinga savybė, suteikianti investuotojui galimybę su minimalia vertės praradimo rizika kada panorėjus parduoti savo investicijas rinkos arba jai artima kaina.

Nefinansų sektorius – įmonės ir bendrovės, kurių pagrindinė veikla yra prekių gamyba ir nefinansinių paslaugų teikimas rinkai siekiant gauti pelno (valstybinės nefinansinės korporacijos, nacionalinės privačios, užsienio kontroliuojamos nefinansinės korporacijos).

Rezidentas – juridinis arba fizinis asmuo, kuris turi ekonominių interesų Lietuvoje, verčiasi ūkine ar kuria kita įstatymų nedraudžiama ekonomine veikla ir nuolat arba laikinai, bet ilgiau nei vienerius metus, veikia ar gyvena Lietuvoje.

Rinkos gamintojas – gamintojas, parduodantis didžiąją dalį savo produkcijos ekonomiškai reikšmingomis kainomis.

Ne rinkos gamintojas – gamintojas, kuris didžiąją dalį savo produkcijos teikia nemokamai arba ekonomiškai nereikšmingomis kainomis. Kainos laikomos ekonomiškai reikšmingomis, kai subjekto pajamos už parduotą produkciją (prekes ir paslaugas) viršija 50 proc. šios produkcijos gamybos sąnaudų.

Skolos portfelis – Vyriausybei atstovaujančios Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Vyriausybės nustatyta tvarka pasiskolintos lėšos, gautos išplatintus VVP, pasirašius paskolų sutartis ir kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus.

Socialinės apsaugos fondų sektorius – „Sodra“, Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetas ir Užimtumo fondas.

Stochastinis simuliacinio modelis – modelis, kai pagal matematinius metodus imituojama skolos valdymo vidutinių sąnaudų ir jų nuokrypio nuo vidurkio tikimybė skirtingų skolinimosi strategijų atvejais.

Valdžios sektorius – centrinės valdžios, vietos valdžios ir socialinės apsaugos fondų subsektoriai.

Valstybės skola – prie valdžios sektoriaus priskiriamų subjektų, turinčių teisę skolintis, priimtų, bet dar neįvykdytų įsipareigojimų grąžinti kreditoriams lėšas, pasiskolintas išplatintus Vyriausybės vertybinius popierius, pasirašius paskolų sutartis, lizingo (finansinės nuomos) sutartis ir kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus, konsoliduota suma.

Vietos valdžios sektorius – savivaldybių biudžetinės įstaigos, savivaldybės įmonės, kurios yra ne rinkos gamintojos, viešosios įstaigos, kurios yra ne rinkos gamintojos ir kurias kontroliuoja ir daugiausia finansuoja vietos valdžia.

VALSTYBĖS SKOLOS TEISINĖ BAZĖ

Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymas (Žin., 1996, Nr. 86-2045; 2005, Nr. 83-3041) reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės skolinimąsi valstybės vardu, valstybės garantijų teikimą, santykius, susijusius su valstybės reikalavimo teise į skolininkus ir skolininkus, už kurių įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių išleidimo ir apyvartos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 3 d. nutarimu Nr. 1329 (Žin., 1997, Nr. 112-2838; 2004, Nr. 22-663), reglamentuoja vidaus rinkoje litais išleidžiamų Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių pardavimo, atsiskaitymų, apskaitos, apyvartos ir išpirkimo organizavimą bei vertybinių popierių viešosios apyvartos tarpininkų teises ir pareigas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių išleidimo užsienio rinkose, paskolų valstybės vardu ėmimo ir kitų įsipareigojamųjų skolos dokumentų pasirašymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr. 1377 (Žin., 2001, Nr. 98-3491; 2006, Nr. 29-982), reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės skolinimąsi valstybės vardu – Vyriausybės vertybinių popierių išleidimą užsienio rinkose, paskolų valstybės vardu ėmimą vidaus, užsienio rinkose ir iš tarptautinių

finansų institucijų, kitų įsipareigojamųjų skolos bei kitų su Vyriausybės skolinimusi valstybės vardu vidaus ir užsienio rinkose susijusių dokumentų (išskyrus dokumentus, susijusius su Vyriausybės vertybinių popierių platinimu vidaus rinkoje) pasirašymą.

Paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų bei valstybės garantijų teikimo ir suteiktų paskolų gražinimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 4 d. nutarimu Nr. 667 (Žin., 2001, Nr. 49-1713; 2005, Nr. 105-3882), reglamentuoja paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ir valstybės garantijų kreditoriams dėl jų teikiamų paskolų teikimo, suteiktų perskolinamų paskolų ir valstybės garantijų administravimo, paskolų, dėl kurių kreditoriams suteikta valstybės garantija, priežiūros ir suteiktų perskolinamų paskolų gražinimo procedūras.

Perskolinamos paskolos teikiamos įtrauktiems į Valstybės investicijų programą investicijų projektams finansuoti, valstybės socialinės apsaugos fondų skolinimams įsipareigojimams dengti ir šių fondų pinigų srautams subalansuoti ir valstybės nekilnojamajam turto, įtrauktam į atnaujinamo valstybės nekilnojamojo turto sąrašą, atnaujinti. Valstybės garantijos kreditoriams teikiamos tik dėl paskolų, kurios naudojamos įtrauktiems į valstybės investicijų programą investicijų projektams finansuoti.

LEIDINIO RENGĖJAI

©Lietuvos Respublikos finansų ministerija

J. Tumo-Vaižganto 8A/2,

LT-01512 Vilnius, Lietuva

Tel. (8 5) 239 0286,

Faks. (8 5) 279 1483

El. paštas: finmin@finmin.lt

www.finmin.lt

2009 m.